

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Mishnayot

‘im perushe ... Rabenu ‘Ovadyah mi-Berçinorah ve-Tosfot Yom Tōv ...
Ve-elū nitosfu ... kol ḥilufe girsa’ot, mar’eh meqomot ba-Rambam u-ve-Ṭur
ve-Sh.‘A ... u-mar’eh meqomot ba-Shas

Seder Zera‘im

Berçinorah, ‘Ovadyah ben-Avraham mi-

Dihrenfurt, 543 [1782 oder 1783]

תיעיבש תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-11109

אשר לא ידע שני ראשי החוט יחד אינו מתקין : עד
 שישלש שיכניס ויוציא ויחזור ויכניס שלשה פעמים ואין
 הלכה כר"י : השקופה מצטרפין לכלאים אם חתיכת
 בגד צמר מחוברת לשק וחתיכת בגד כשתים מחוברת
 לקופה וחברן יחד בשתי
 חתיכות מצטרפות אף על פי שהן
 מחוברות לשני כלים ולא
 חתומין האי לחודיה קאי והאי
 לפודיה קאי ואינן חבור וה"ה
 אם מחוברות לשאר כלים דהוי
 דינן כמו שקופה :

כדתנן במסנה' ז' פ"ז דשבת : השק והקופה מ"ש הר"ב
 וחברן יחד בשתי חתיכות : ז"ל הר"ש ומכאן החתיכות זו בזו
 בז' חתיכות : והקופה שהוא ג"כ דרך ללבוש עיין
 בס"פ כ"ד דכלים ודלא כההיא דמסנה' ה' פקדו דמקואות :

מסכת שביעית

כתב הראב"ם וסידר אחר כלאים שביעית והיה

נכון להיות מסכת ערלה אחר כלאים שכך סידרם בתורה לולי שראה שהערלה אינה מן המצוות שאדם מוכרח לעשותה שכל זמן שלא נטע לא יתחייב בערלה והשביעית היא מן המצוות שאדם מוכרח לעשותה ועוד שהש"ס יש בה סדר מיוחד מן התורה ולפיכך הקדים לדבר בשמטה ע"כ :

פרק א ערב

ולקמן ילפינן כו' במסנה' ד' :
 עד הפגרת . כתב הר"ב
 ובשדה לבן כו' עד הפסס
 כדברי ר"ש רפ"ב וכתבו התוספות
 בפרק קמח דמועד קטן דעשרת
 יותר מדברי בית שמאי דלעולם
 בית שמאי לחומרא לבד אומן
 דבעדות ומ"ש הר"ב דרב
 גמליאל וב"ד נמנו וכו' . ומותר
 לחרוש עד ר"ה משום דסברי
 כרבי ישמעאל דלקמן דמסיק
 לקראי לדרשא אחריתא . וס"ל
 דאיסור ערב שביעית הלכה גמירי לה וכי גמירי הלכת' בזמן
 שביית המקדש קיים הרמב"ם והר"ש גמ' פ"ק דמועד קטן ועיין
 פ"ב מסנה' ז' מ"ש ס"ב ד' : וקרובין דבריאלו וכו' כיון
 דמלתייהו דבית הלל מפורש על כרחך לפרושי מלתייהו דבית
 שמאי פ"ה הכי וכ"כ המוספות פ"ק דמועד קטן ד' ג' ועיין מ"ש
 רפ"ג דפאה : ב שר שדה אילנות לבית כהאי עיין במסנה' ה' :
 אם ראוין לעשות כו' אף על פי שאינן עושין כדמוכח
 לקמן דמשער בתאנים לשון הר"ש ועיין לקמן בפירוש
 הר"ב מסנה' ג' ומ"ש במסנה' ד' בס"ד :

האורה ומלאנו במקרא ג' גפנים (ההלים פ') וארזה
 כל עוברי דרך : ג אילן סרק . בירושלמי פריך
 כיון דאין פרי ארי נראה במתקן שדה לצורך שביעית . ומשני
 דעד זמן זה מעבה הקובות וכדילן פ"ג ב"ש פירקין :
 רואין אומן כאלו הם תאנים פירש הר"ב ולמה שערן
 בתאנים על שפירותיהם גסים ועוסה הדגה

בשבת חייב . רבי יהודה אומר עד שישלש . השק והקופה מצטרפין לכלאים

נשלטה מסכת כלאים

מסכת שביעית

פרק א עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית

בית שמאי אומרים כל זמן שהוא יפה לפרי . ובית הלל אומרים עד העצרת וקרובין דברי אלוי להיות כדברי אלוי :
 ב איורו שדה האילן . כל שלשה אילנות לבית סאה אם ראוין לעשות ככר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן . פחות מכאן אין חורשין להן אלא מלא האורה וסלו . חוצה לו : ג אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל . רואין אותן כאלו הם תאנים . אם ראוים לעשות ככר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן . פחות מכאן אין חורשים להם אלא לצרכן : ד יהיה אחד

מסכת שביעית

פרק א עד אימתי חורשין

בשדה האילן . לקמן מפרש אי זהו שדה אילן :
 ערב שביעית . שדרך להוסיף משנה ששית על השביעי באיסור עבודת הארץ ולקמן ילפינן לה מקראי : כל זמן שהיא יפה לפרי כלומר שהחרישה יפה לפרי הוי מתקן הקרקע לצורך הפרי של ששית ולא לצורך שביעית . עד העצרת . דעד העצרת יפה לפרי ותו לא . מן הפגרת ואילך נראה כמתקן לצורך שביעית ובשדה לבן שאין בו אילן עד הפסס . ומסנה' זו היא משנה ראשונה ואינה הלכה דרבן גמליאל ובית דין נמנו על שני פרקי הללו שהם פסח בשדה לבן ועצרת בשדה אילן והתירו

ומותר לחרוש עד ראש השנה של שביעית : ב לבית סאה קרקע שהוא חמשים אמה על חמשים אמה : ככר דבלה בתלקי במנה עשורין במעלה כעין ככר לחם קרוי ככר דבלה . באטלקי במנה של איטליאה של יון ולפי שהיה כך בימי משה משערי צו והמנה תאה דיגרי' והדיגרי' שם מעו' ומשקל כל מעה י"ו שעור' דיגרי' : פחו' מכלאן ומכר של ששי' מנה אין חורשי' כל בית סאה לא תחת האילן לבד וחוצה לו כמלא אורה וסלו המלקט תאני' קרוי אורה כמו גודר בתמרי' ובזר בענבי' : וסלו . הסל שנותן צו מה שהוא לוקט ושאר השדה חסוב שדה הלבן ואין חורשין אותה אלא עד הפסס : ג אחד אילן סרק שאינו עושה פירות ונטוין שלשה לבית סאה : אם ראוין לעשות רואין כל אילן ואילן בשני עצמו אם אילן של תאנה כיוצא בו היה עושה ככר דבלה ולמה שערן בתאנה על שפירותיהם גסים ועושה פיריהם : לזרכן . מלא אורה וסלו חוצה לו : ד עד

פירוש לפירוש דאית ביה תרתי לטיבותא שטויה גפנים וגם עושה דרבה פירות וק

א סס פטי' ז
 ב מק' נ
 ג חיי' פ"ב חס'
 ד סס' יונבל ס"א
 ה סס' סלכה ב
 ו סס' הולכה ר
 ז סס' הלכה ב
 ח סס' פלגס ז

תוספת יום טוב שביעית פרק א

ר"ע מברטנורה

מפורש בירושלמי דאלו אחרוג גם ואינו עושה הרבה וכו' וכן
עושים הרבה ואין פירותיהם גסים: ד' ע"ד שיהיו משלשה ועד
חמשה כחב הר"ב כלומר דיון ש' אמרנו היינו מב' וכו' דאי
איכא ט' ולא יותר ויש בהן א' שאינו עושה ככר אין חורשין לכל

ד' ע"ד שיהיו מב' ועד ט' יכלו דיון שאמרנו היינו מב' ועד ט'
אבל אם היו עשרה או יותר אעפ"י שאין עושין חורשין: שנאמר
בחרי' ובקלי' תשבו' אר"ש קאי דתנן אין חורשין להן אלא לזרוב.
ומנין שאין חורשין כל הבית סאה שא"כ בחרי' ובקלי' תשבות ואם
אינו ע"יין לשנת בראשית שכבר

א' עושי' שכבר רב' וב' אין עושין או שנו' עושין
וא' אינו עושי' אין חורשין לה' אלא לצרכי' ע"ד
שיהיו מב' ועד ט' היו עשר' מעשר' ולמעלה
בין עושין בין שאינן עושין חורשין כל בית
סאה בשבילן שנא' (שמות ל' ד') בחרי' ובקציר
תשבות אין צ"ל חרי' וקצי' של שביעי' אלא
חריש של ערב שביעי' שהו' נכנ' בשביעית.
וקצי' של שביעי' שהו' יוצא למוצאי שביעי'.
ר' ישמעאל אומר מה חרי' רשו' אף קציר רשו'
ה' יוצא קציר העימר' שזה מנוה' ה' של' ששה
אילנות של שלשה אנשים הרי אלו
מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן
וכמה יהא ביניהם רבן גמליאל אומר כדי
שיהא הבקר עובר בכליו. ו' ע"ד נטיעות
מפוזרות ברוך בית סאה חורשין כל בית
סאה בשבילן ע"ד ראש השנה. היו עשויות
(כ"א שור') שורו' ומוקפו' עמר' אין חורשין להם
אלא לצרכי' ו' הנטיעות והדלועים
מצטרפין לתוך בית סאה רבן שמעון בן
גמליאל אומר כל עשרה דלועים לבית
סאה חורשין כל בית סאה ע"ד ראש
השנה:

אחד אלא צורכו וכ"כ הר"ש
בהלכות פ' תימא דאם כשארז
שמנה ואי נמי שלשה שכל אחד
עושה ככר למה לא יחרוש כל
בית סאה בשבילם כמו אם
אין בבית סאה אלא שלשה בלבד'
והרמב"ם מפרש אלא אם כן כולן
עושות פרי ויתקצן מפירותיהן
ככר של ששים מנה וזה לשון
בבבב"ר פ"ג מהלכות שמטה היו
משלשה עד תשעה. ור' און
לעשות ששים מנה חורשין כל
בית סאה בשבילן ואף על פי
שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות
ע"כ. והשיג עליו הרשב"ד מן
הירושלמי שהביאו הר"ש ואמר
שמכאן דכל אחד צריך שיעשה
פרי לפי תשבו' ונ"ל שזה היה
דעת הרמב"ם בפירושו בכלן
והכ"מ מיישב דעת הרמב"ם
בבבב"ר לפי הירושלמי:
ה' וחורשין כל בית סאה
בשבילן: לשון
הר"ש י"מ עד העצרת אכל
בירושלמי קאמר בהדיא עד
ר"ה עכ"ל. ומנאמי בפרק לא
יחפור (דף כ"ו סע"ב) דרש"י
פירש כהני י"מ. ולפיכך אני אומר דאף הירושלמי מפרש
למחיתין הכי שהיא משנה ראשונה. והא דקאמר בירושלמי
בהדיא עד ר"ה היינו לאחר תקנת ר"ג וב"ד: וכמה יהא
בזיבה. קאי נמי אדלעיל מתניתין ב' וכן כתיב בהדיא בפ"ג
מהלכות שמטה להרמב"ם: ו' נטיעות עיין במשנה ח':
ע"ד ר"ה לשון הר"ש הלכה למטה מסיני דמסקה התורה על
מומין שאם (לא) יחרוש להם מטיבשות דאין כהה יפה
כזקנות: ובמקפדת עטרה. או מוקסות קמנו וכ"כ בכסף
משנה לפירוש הר"ש שהוא פירוש הר"ב. וגם הרמב"ם
והראב"ד כתבו או כ' אלא שמפרשים עטרה בענין אחר:
ו' והדלועים כתב הר"ב בדלעת יונית דוקא קמיירי
כו' עיין ת"ש בזה לקמן:
רשב"ג אומר כר' כתב הר"ב והלכה כרשב"ג וכ"כ
הרמב"ם בפירושו אכל כתב דרשב"ג דוקא
בדלעת יונית קאמר ואם כן אספר דת"ק לא פליג וכן
ראיתי בירושלמי מי שרצה לפרש דתנא קמא תיורי
בדלעת יונית ומסיק דדוקא רשב"ג כך מייירי ומכל מקו'
הרמב"ם בבבב"ר פ"ג מה"ש העתיק לדברי ת"ק בלבד ונפירושו הר"ש משמע דמסק

וכמה יהא ביניהם בין אילן: כחלל בקר וכליו. אמר בקר
עם העול והיינו ד' אמות אבל פחות מכלן למעקר קיימי ואין
חורשין בשבילן: ו' נטיעות ילדות ולזקנות קרי אילן והכא
קמ"ל דאף ע"ג דלש אילנות לבית סאה קרוי שדה אילן
וחורשין כל בית סאה בשבילן בנטיעות ילדות אין חורשין
עד שיהיו עשרה שורות: שנטעות במקום אחד כחומה ואין
תפוזרות: אין חורשין אלא לזרוב. משום דכשתפוזרות נראה
כחורש לזורך האילן: אבל היכא דקיימו במקום אחד נראה
כמתקן את הארץ לזורך שביעית ולא לזורך האילנות: שורה י'
מרגום חומה שורה: עטרה. גדר סביב: ו' הנטיעות
והדלועים מצטרפין לבית סאה בדלעת יונית דוקא איירי
במתניתין שהיא גדולה כאילן ולא בשאר דלועין. וזריך שיהיו
הנטיעות רבות על הדלועים כגון שהיו הנטיעות ששה
והדלועים ארבעה מצטרפין לעשרה וחורשין כל בית סאה
בשבילן: רשב"ג אומר אפילו היו כל העשרה דלועין חורשין כל
בית סאה בשבילן לפי שכן בנטיעות והלכה

ע"ד
וכמה יהא ביניהם בין אילן: כחלל בקר וכליו. אמר בקר
עם העול והיינו ד' אמות אבל פחות מכלן למעקר קיימי ואין
חורשין בשבילן: ו' נטיעות ילדות ולזקנות קרי אילן והכא
קמ"ל דאף ע"ג דלש אילנות לבית סאה קרוי שדה אילן
וחורשין כל בית סאה בשבילן בנטיעות ילדות אין חורשין
עד שיהיו עשרה שורות: שנטעות במקום אחד כחומה ואין
תפוזרות: אין חורשין אלא לזרוב. משום דכשתפוזרות נראה
כחורש לזורך האילן: אבל היכא דקיימו במקום אחד נראה
כמתקן את הארץ לזורך שביעית ולא לזורך האילנות: שורה י'
מרגום חומה שורה: עטרה. גדר סביב: ו' הנטיעות
והדלועים מצטרפין לבית סאה בדלעת יונית דוקא איירי
במתניתין שהיא גדולה כאילן ולא בשאר דלועין. וזריך שיהיו
הנטיעות רבות על הדלועים כגון שהיו הנטיעות ששה
והדלועים ארבעה מצטרפין לעשרה וחורשין כל בית סאה
בשבילן: רשב"ג אומר אפילו היו כל העשרה דלועין חורשין כל
בית סאה בשבילן לפי שכן בנטיעות והלכה

רשב"ג

משמע דמסק

והלכה כרובן שמעון בן גמליאל: ח עד שיחולו עד שיאלו לחולין בשנה הרביעית על ידי פדיון ואם לא פדלן בשנה הרביעית עד שיעשו חולין מאליהן בשנה החמישית: נטיעה כשמה: בת שנתה קרויה נטיעה וכן לא פ"א כשזה כל זמן שזני אדם קוראים לה נטיעה ואין קוראים לה אילן והלכה כרבי עקיבא: שנגמס: שנחמד: חליפין: ודלוים לשון גזעו מחליף: כנטיעה: בין לענין חרישה בין לענין ערלה והלכה כר' שמעון:

ח עד אימתי נקראו נטיות רבי אליעזר בן עזריה אומר עד שיחולו רבי יהושע אומר בת שבעה שנים רבי עקיבא אומר "נטיעה בשמה" אילן שנגמס והוציא חריפין מטפח ולמטה כנטיעה מטפח ולמעלה כאילן דבריר' שמעון: **פרק ב עד** אימתי חרישין בשדה הלבן ערב שביעית עד שתכל' הליחה כל זמן שבני אדם חורשי' ליטע במקשאות ובמדלעות א"ר שמעון נתת תורת כל אחד ואחד בידו "אלא בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד עצרת: **ב** "מזבלין ומעדרין במקשאות ובמדלעות" עד ראש השנה * וכן

רשב"ג מוקי לכולהו מחמתיהו בדלעת וינית ואין נראה לי כן מן הירושלמי ע"ש ועיין במשנה ז' פ"ח דערוזין: **ח** רבי עקיבא אומר כו' אילן שנגמס כו' דברי רבי שמעון * ופסק הר"ב כפרווייהו וכ"כ הרמב"ם ונתן טעם מפני שיש בתוספתא דברי' מסכימים עמו דבריהם וככסף משנה עמה על מה שפסק ר"ש וסבר דהתוספתא שזכר היינו מאי דאמר בירושלמי רבי שמעון ור' מאיר אמרו דבר אחד וכו' ע"ש ולא זכר הכ"מ טעם במ"ש הלכ' כרבי עקיבא אולי משום דהלכה כרבי עקיבא מחברו: **ב** מטפח ולמטה כנטיעה כו' לשון הרמב"ם אם כרתו אותו עד שלא נשתייר מזנו על פני הארץ אלא פחות טפה יהיה הצומח בו כנטיעות ואם הוא יותר מטפח יהיה הצומח בו כאילן עד כאן ומ"ש הר"ב דהלכה כרבי שמעון כתבתי לעיל:

ה שם הלכה ז
ב שם הלכה ט
ג שם הלכה י
ד שם הלכה יא
ה שם הלכה יב
ו שם הלכה יג
ז שם הלכה יד
ח שם הלכה טו
ט שם הלכה טז
י שם הלכה יז
יא שם הלכה יח
יב שם הלכה יט
יג שם הלכה כ

פרק ב עד אימתי: שדה הלבן. שדה של תבואה וקטנית שאין בו אילן: הליחה: לחלוטית הקרקע מתחת הגשמים: מקשאות ומדלעות: קשואים ודלועים אבל משם ואילך מחוץ כמתקן שדה לנורך שביעית: נטת תורת כל אחד בידו: זה אומר כלתה לימה בתוך שלי וזה אומר לא כלתה לימה בתוך שלי: אלא בשדה לבן: שעתיד לזרע' אחר החרישה וצריך שתהא רוב לימה קיימת אין חורשים אלא עד הפסח: ושדה אילן: שהיא נטועה כ"ר אין צריך שתהא רוב לימה קיימת שאין חורשין אותה אלא כדי שירדו הגשמים בעומק הקרקע הלכך חורשים בה עד עצרת וכל המשניות הללו דחויים הן כדאמרין לעיל בפ"ק שר"ג ונית דיונו נמנו על שני פרקי' הללו שהם פסח ועצרת ובטלוס ומותר לחרו' עד ר"ה של שביעית: ב מזבלין' מכניסין להם זבל מעדרים' חופרים בעקרי האילנות שכל דבר שהוא לנורך פירות של ששית מותר בתוספת שביעית ודבר שאינו אלא לנורך הקון האילן אסור אלא אם כן הוא דבר שאפילו בשביעית עומה אין אסורו אלא מדברי סופרים ובתום' שביעי' לא גזור:

פרק ב בשדה הלבן: פירש הר"ב שדה של תבואה וקטנית שאין בו אילן כלומר ואין כאן זבל. וכן כתב הר"ש * וברפ"ג דפ"א כתב עוד טעם אחר לפי שהתבואה כשמתבשלת מתלבנת: **כל** זמן שבני אדם וכו' ירושלמי לא סוף דבר בשיש לו מקשה ומדלעת אלא אפילו מאחר שבני אדם עתידין ליטע במקשאות ובמדלעות מותר: **ב** במקשאות ובמדלעות: לשון הר"ב קשואים ודלועים לא נכתוון לפירוש המלות: אלא מוסב על ליטע דתנן: לומר שבני אדם נוטעים במקשאות וכו' קשואים וכו' אבל פירש מקשאות מקום זריעת הקשואים ומדלעות מקום זריעת הדלועים כמ"ש הרמב"ם: **ב** מזבלין כתב הרמב"ם בגנות וכ"כ בחבורו מותר לזבל השדות * וא"ת לכללינהו בסיפא בהדי מזבלין ואיך * וי"ל דזיבול הוא בשדה על פני הארץ משא"כ הני דסיפא שהם בזבלין עלמז' ולא דמיון להדדי * ועיין משנה ב' וטעמיה דזיבול שרי יותר מעידור עיין לקמן: **מעדרין** לשון הר"ב חופרין בעקרי האילנות וכך כתב הרמב"ם בפירושו קא חזינן דעל כרחין צריכין לפרושי דמתניתין דוק' אינ' ראוי' להקרא אילנות: אבל כדדייקין שסיר בפירושו קא חזינן דעל כרחין צריכין לפרושי דמתניתין דוק' קישואין ודלועין תני לה דבירושלמי והביאו הר"ש איתא בהדיא דה"ה חורשין ואין בין עידור לחרישה כלל לענין זה ואי בכל אילנר מעדרין וא"כ ה"ה חורשין והא תנן בריש פרקין וברפ"ק דאין חורשין בשדה אילן אלא עד העצרת ואין נראה כלל לחלק דהכא * בעיקרי אילנות שרי טפי דמזינן שבה העצרת א"כ לאו לנורך האילן עושה ועוד דלמאי לא תנן ועודרין באילן * וכך כתב הרמב"ם בחבורו וקטניות ומדלעות * ואין לומר שהעתיק המשנה כדרכו: אבל כוונת הר"ב לאו לנורך האילן עושה ועוד דלמאי לא תנן ועודרין באילן * וכך כתב הרמב"ם בהוה בירושלמי ועוד דכתיב בתם מותר לטקל ולזבל השדות ולעודר המקשאות והמדלעות ונית השליחן עד ר"ה * וכמו שמבאר הא דזיבול בכל השדות הכי נמי הוה ליה לפרש הא דעידור דבכל האילנות הלכך נראה דאילנות דכתב בפירושו לאו דוקא אלא נקט חפירה כדרך שרגילה להיות בעיקרי האילנות אבל הכא הוא בעיקרי הקשואים והדלועים ואי תאמר ותאמי לא שרינן עידור בכל אילנות כמו זיבול בכל השדות וברי תרתייהו בשביעית עומה דברי סופרים כמו שפסק הרמב"ם בריש הלכות שמיטה

שמיטה דחרישה מדברי סופרים וכל דהחמירו בעדור וחרישה
שהיא עבודה בגוף הקרקע אבל להר"ב שכתב שמה שהיא
מדברי סופרים בחוספת שביעית לא גזור לר"ד לומר

דסבורא ליה כמ"ש הר"ש דחרישה מדאורייתא ודוקא
בקיסואים ולדועים דהוה עדור

ומרישה עד ראש השנה לנורך
פירות הוא דהתירו וכ"כ הר"ב
ללורך פירות התירו ומ"ס
נמי לרובין לפרט דברי הר"ב
במאי דכח' לשון הרמב"ם בעקרי
האילנות דהיינו כפי דרך
המפירה ולעולם חגן בקסואים
ולדועים דוקא דהתירו שהרי
הוא עלמא כח' דמסוס פירות
התירו ובר"מ ק' מפרט דבאילן
אין לר"ד חרישה לפירות אלא עד
העצרת. וכתב עוד הר"ש
דמעדרין לשון וכל ההרים אשר
במעדר יעדרון (ישעיהו)
ועיין משנה ב' פרק ב' דפ"ה
וכו' וידע דבגמטא שרי עדור
אפילו בשביעית כו"ס הרמב"ם

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

בבית השלחין. מיבלין מפרקין מאבקין
מעשנין עד ראש השנה רבי שמעון או' אף
בוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעי'
ג' מסקלין עד ראש השנה מקרבין מן המזרין
מפסלין עד ראש השנה ר' יהושע אומר
בזירודה וכפיסולה של חמישית כך של
ששית רבי שמעון אומר כל זמן שאני רשאי
בעבודת האילן רשאי אני בפסולו : ד

ה סכין את הפנים. פירות שלא נגמד בשולן סכין איתן בשמן כשהן מחוברים לאילן למהר בשולן ופעמים שמנקבים אותן והשימין שמן בתוך הנקב או נמי מנגבים הפנים כדי שיכנסו בהם גשמים ויפגשו מהרה: פני ערב שביעית

פירות שאין מתבשלי עד תשרי של שביעית אין סכין ואין מנקבי איתן בשעית מאחר שאין נגמד בשולן עד שתכנס שביעית ואפילו במקום שנהגו שלא לסוך אסר תנא קמא: ורבי יהודה סליג בין מקום שנהגו לסוך למקום שלא נהגו לסוך דמקום שלא נהגו לסוך לא מחזיא סיכה עבודה ושרי: רבי שמעון מתיר צאילן שהוא מלא שירו שביעית לעשות בו מלאכה במולאי שביעית מפני שהוא רשאי בעבודת האילן אף על פי שהפירות קדושים בקדושת שביעית והלכה כתנא קמא: ו מברכיין. כוספים זמורת הגפן בארץ ומכסים אותה בעפר: מרכיבים מביאים ענף של אילן ומרכיבין אותו על גב אילן אחר שהוא ממינו: פחות מל' זוס. בגמרא במסכת ראש

ה סכין את הפנים ומנקבים אותם עד ראש השנה פני ערב שביעית שנכנסו לשביעית ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית לא סכין ולא מנקבין אותן ר' יהודה אומר מקום שנהגו לסוך (ירו' א"ו) אינן סכין מפני שהיא עבודה מקום שנהגו שלא לסוך סכין ר"ש מתיר באילן מפני שהוא רשאי בעבודת האילן. ו אין נוטעין ואין מרכיבין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה ואם נטע או הבריך או הרביב יעקור ר' יהודה אומר כל הרבבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ורבי שמעון אומר לשתי שבתות: ז האירו והרוחן והפרגין והשימשמין שהשרישו לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומתירין בשביעית

השנה מוכיח דהכך ל' זוס דקליטה לת"ק וג' ימי דרבי יהודה ושתי שבתות דרבי יוסי ורבי שמעון לריבין קודם ל' זוס דתוס' שביעית דבעי' שתקלוט הנטיעה קוד' תוספ' שביעית וכלהו ס"ל דתוספ' שביעית ל' זוס הלכך לתנא קמא דאמר אין קליט' פחותה מל' זוס צריך ל' דקליטה ול' דתוספת לרבי יהודה דאמר בשלשה ימים הויא קליטה צריך ג' דקליטה ול' דתוספת לרבי רבי יוסי ור"ש דאמרי שתי שבתות צריך שתי שבתות לקליטה ול' לתוספת ופירוש קליטה שתהא הנטיעה נקלטת ונאחזת בצרשיה בארץ והלכה כרבי יוסי ורבי שמעון: ז האורז בלעז רי"ש: ודוחן מיליו: והפרגין: כעין רמון מלא זרע והזרע שלו מקקש בתוכו וקורין לו בערבי כשכ"ש ובלע"ז פפאור"ה והשושמין כמין זרע ארוך ובא"י ממנו הרבה וקורין לו בערבי סומס"ס: מתעשרין לשעבר. כמעט שנה שעבר' אם היתה שנה ראשונה ושניה של שמיטה מעשר שני זא"ס ג' מעשר פני: ומותרים בשביעית. כיון שהשרישו בשנה ששית לפני ר"ה של שביעית אין בהם קדושת שביעית: ומתעשרין לשנה הבאה. כגנת לקיטתן כיון דבאותה שנה השרישו ואם היא שנה שביעית

חנטה לשביעית כתב הר"ש דלפימין מערלה. וירק דבתר לקיטה כדדרשי תנאי בפ"ק דר"ה (ד' יד) דקאמר רבי יוסי בגלילי מה גורון קב שגדילין על מי שנה שעברה ורבי עקיבא קאמר שגדילין על רוב מים יצאו ירקות. ומבואה וותים דרשינן התם מועט' את התבואה לשלש שנים (ע) אל תקרי לשלש אל לשליש ואורז ומברין דבתר השרשה נפקא לן מקרא בת"כ בפ' בבר והביאות התי' שפת בתשכח ר"ה והר"ש במשנה דלקמן פנין לאורז

לעשות בו מלאכה במולאי שביעית לשון הר"ש כל עבודות השריכות לאילן כדתיבא בת"כ שבת שנתן לארץ (יהיה לארץ) (ויקרא כ"ה) כיון שיצאת שביעית אף על פי שפירותיה שמטה מותר אהה לעשו' מלאכה בגופו של אילן (אבל) פירותיו אסורין עד ט"ו בשבט:

ו ואין מברכיין עין רפ"ז דמס' כלאים מ"ט שס כס"ד ודנקט הר"ב זמורת גפן היינו כמו שכתב הר"ש דהכרחה שייך דוקא בגפן אבל הרמב"ם נקט אילן סתם:

פחות משלשים יום. ודבר זה אסור לעולם אפילו בזמן הזה מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו. הרמב"ם פרק ג' מה' שמיטה. וא"ס בזמן הבי' דמתניקין ביה איירי אמאי שרי

עד ל' זוס טפי מהר"ה ומלאכה בפירות שאזכרתי שכתב שלא החמירו בנטיעה בכרמ'ש' לפי שאין תוס' שביעית כתוב בפירו' כי אם בחר'ש' כדדרשינן מבחריש ובקציר א"ל החמירו בחר'ש' לפי שאינה נראית שהוא לצורך האילן ונראה כמתקן שהו' עוד יש ליפת טעם דכל חורש ערב שביעית הוי לכו' עול (כ"ל של' להועיל) בשביעית אבל אין לאסור ליטע ערב שביעית משום שהאילו גדל בשביעית דכל אילנות נמי מגדל גדלי בשביעית וא"כ לא יטע לעול עכ"ל: לישתי שבתות עיין בפירו' הר"ב ב"רס"ק דמסכת ר"ה:

ז מתעשרין לשעבר כתב הר"ב אם היתה שנה ראשונה וכו'. לשון הרמב"ם ושאתר ר"ה אין הכונה על ר"ה של שנה בשנה שביעית אבל הוא ר"ל וכו' ע"כ וכתב הר"ב דבהכך אזלינן בתר השרשה דאין לוקטים וכו' כאחד. אלא היוס לוקטין מעט ולמחר מעט ומלאו חדש וישן מעורבים יחד. והלמעשה מן החדש על היסן ומן היסן על החדש אזול בהו בתר השרשה וכו' ומעשרות של אלו מדרבנן ויכולת בידם לקבוע זמן לפני דעתם לכל אחד ואחד. כ"כ רש"י בפ"ק דר"ה דף י"ג ע"ב. ושאר הומוניס של מעשרות שזכר הר"ב יתבארו במקומן. ולענין אילן בתר חנטה לשביעית כתב הר"ש דלפימין מערלה. וירק דבתר לקיטה כדדרשי תנאי בפ"ק דר"ה (ד' יד) דקאמר רבי יוסי בגלילי מה גורון קב שגדילין על מי שנה שעברה ורבי עקיבא קאמר שגדילין על רוב מים יצאו ירקות. ומבואה וותים דרשינן התם מועט' את התבואה לשלש שנים (ע) אל תקרי לשלש אל לשליש ואורז ומברין דבתר השרשה נפקא לן מקרא בת"כ בפ' בבר והביאות התי' שפת בתשכח ר"ה והר"ש במשנה דלקמן פנין לאורז

א"ע י"ז ע"ה
ח"י פ"ג מס' ס' ס' ה' כ"ג
ג' י"ח ע"ב
ר"ה י"ד ע"ב
ה' ח"י
ר"ה י"ד ע"ב
פ"ד ע"ב ה' ה' ה'
ו"ל ע"ב ח'

ג"ל זה רוב ז
כחזו
כתבו הת' כ"ה
ע"ג ד' והשתר
ל' י"ן וכו'
ו"ל ע"ב ח"י
ה' א"י ע"ב ז'
אלא כתב דכרי'
ה' ע"ב ח"י

ודוחן ופריגין וסומשמיין שהרישו לפני ראש השנה כוונתם אופן
בשביעית חלמוד לומר (ויקרא ב"ה) ואספת את תבואת בשביעי'
יכול אפי' טעם של השרישו ח"ל (שב) טעם שני' תורע ואספת טעם
זרע' וטעם אופסי' ולא טעם זרע' ושבעה

אוססי' ופינה אלא אסמכתא
דהא מעשרותיהם של אלו
מדרבנן כמ"ס ללשונא של רש"י
ז"ל :

ה. האפונין הגמלוני' כיוצא
בהם . וסכתב
הר"ב במשנה דלעיל דבש: אחת
מעשרת כל השדה ר"ל כל מה
שזרע' אחד שיהיה שדה או
וערונה דהא במשנה ב' פרק ג'
דכלא' מערש דאפוני' הגמלוניס
מין ירקואין זרעיס ממנו שדה
ועיין מ"ס טס :

משתרמלו לשון הר"ס
כלומר אימת'
הס כיוצא בהם בזה שתרמלו
לפני ראש השנה :
ט ושל בעל . בגמרא ריש
מסכת מ"ק ליטא
דמיתבואה דנתיב (שיגיה
ט"ב) כי יבעל בחור בתולה
ומתרגמין ארי כמה דמיתב
עלם טס בתולתא ימיתבון
בגווין בניך :

י אם הוקשו . פי' הר"ב
נתיבשו כו' ומפרש

בשביעית ואם לאו אמרוין בשביעית
ומתעשרין לשנה הבאה : ה רבי
שמעון שזורי אומר " פול המצרי שזרעו
לזרע בתחלה כיוצא בהן רבי שמעון
אומר אפונין הגמלונין כיוצא בהן רבי
אליעזר אומר אפונין הגמלונין משתרמלו
לפני ראש השנה : ט' הכצלים הכריסים
ופול המצרי שמנע מהם מים שלשים יום
לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר
ומותרים בשביעית ואם לאו אמורים
בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה ושל
בעל שמנע מהם מים שתי עונות דברי
רבי מאיר וחכמים אימרים שלש :
י' הדלועין שקיימין לזרע אם הקשו
לפני ראש השנה ונפסלו מאוכל אדם
מותר לקיימן בשביעית ואם לאו אסור
לקיימן בשביעי' . התמרות שלהם אסורות
בשביעית . ומרביצין בעפר לבן דבריר"ש
רבי אליעזר בן יעקב אומר . ' ממרסקין
באורז בשביעית רבי שמעון אומר אבל אין
מכסחין :

פרק ג

שביעית אין מתעשרין כלל ויש להן קדושת שביעית אף על גב
דבאין אולי' בחר חנטה וזירק בחר לקיטה ובתבואה וייתוס
בחר שליש כלומר כשיצאו שליש בשולן או נתחייבו במעשרות
מ"מ באורז ודוחן ומרגין וסומשמיין דאין לוקטי אות' כא' ואין
מציא' שליש בשול' כאחד אין

הולכי בהם לא אח' השרש דבשנה
אחת מעשרת כל השדה שהרי
בבת אחת זרעיס אחת .
ח פול המצרי . פאשול'י בלעז:
שזרעו לזרע . כדי להוציא ממנו
זרע לזרוע ולא לאכילה : כיוצא
בהם' בחר השרשה באורז
ודוחן בין לענין מעשרות בין
לענין שביעית ודוקא שזרעו
לזרע אבל זרעו לירק אזלין
בחר לקיטה בירק : הגמלונין .
הגסים : משתרמלו' שהוקשו
ונעשו כמין כיס ודוגמתו
בתרמילו שהוא כיס של רועיס :
ט הכללים הכריסים . שאין
עושים זרע כשאר כללים ופול
המצרי שזרעו לירק דאי זרעו
לזרע הא חנן לעיל דאזלין ביה
בחר השרשה אפילו לא מנע מהן
מים : שינע מהם מים ל' יום .
י"א מתורת ירקות הגדילות על
כל מים ונעשו כשדה בית הבעל
שמספקת במי גשמים הלכך
מתעשרין לשעבר : ושל בעל .
שדה שהיא בעמק ומלוחלת
ואין צריך להשקותה ומ"מ לירק צריכ' השקאה מש' הקני שמי'
מהם מים שתי עונות זמן השקאה שרגילין להשקותה קרי עוב'
והלכה כחכמי' . י הוקשו' נתיבשו ונעשו קשין : אסור לקיימן
בשביעית שכירות שביעית אסור להניחן לזרע התמרות הלזן
קוד' שיפתח דומה לתמרה וכמוהו נקט' ראשו וענתה בו תמרה
כפ' לולב הגזול פי' אחר תמרות כעין לולבי גפני' : ומרביצין
בעפר לבן כלומר משה' שדה לבן וכן הלכה שמשקי' שדה לבן
ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית ולא עוד לא שמשקי'
איהו שביעית כדי שיצאו ירקות למוצאי' שביעית : ממרסקין
באורז' משקין עפר האורז ומטרבין אותו בזוים כמו נתנו
לתיז'ם ביומא : אבל לא מכסחין' שאין חותכים העלין
של האורז תיגוס לא תמור לא תכסה והלכה כרבי שמעון :

פרק ג
ואין צריך להשקותה ומ"מ לירק צריכ' השקאה מש' הקני שמי'
מהם מים שתי עונות זמן השקאה שרגילין להשקותה קרי עוב'
והלכה כחכמי' . י הוקשו' נתיבשו ונעשו קשין : אסור לקיימן
בשביעית שכירות שביעית אסור להניחן לזרע התמרות הלזן
קוד' שיפתח דומה לתמרה וכמוהו נקט' ראשו וענתה בו תמרה
כפ' לולב הגזול פי' אחר תמרות כעין לולבי גפני' : ומרביצין
בעפר לבן כלומר משה' שדה לבן וכן הלכה שמשקי' שדה לבן
ערב שביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית ולא עוד לא שמשקי'
איהו שביעית כדי שיצאו ירקות למוצאי' שביעית : ממרסקין
באורז' משקין עפר האורז ומטרבין אותו בזוים כמו נתנו
לתיז'ם ביומא : אבל לא מכסחין' שאין חותכים העלין
של האורז תיגוס לא תמור לא תכסה והלכה כרבי שמעון :

פרק ג
אבל להרמב"ם הכא בשדה שיש בה חילנות זמרביצין פירוש מיון רס סי' מ"ט וכו' כלום השקאה מועטת דומיא דמוסכין ראיין לאיין
דבת"ק פ"ק הש"ב ג' . ומ"ס הר"ב שכן הלכה . משום דאיהא צירושלמי דר"ש דשטתיהו דרבנן דראב"י דמשנה ג' פ"ק דמ"ק
וע"ש בכרמיתין כתב הר"ב כמו נתנו למחרם ביומא פ"ד משנה ג' וע"ש : רבי שמטון אומר אבל אין מכסחין' לשון הר"ב שאי'
חותכין העלין וכו' . וצירושלמי פריך אדר"ש דמשנה ג' שאמר אף גוחל הוא את העלה מן האשכול . ומסני' לה
דנטילת עלין של אשכול אינו אברויי חילנא אלא אוקמי חילנא כאדם המציל מן הדליקה דאוקמי בעלמא הוא אבל בני אור
אברויי חילנא הוא ואסור כך פירש הר"ש לעיל :

אפי' טעם של השרישו ח"ל
טעם שני' תורע ואספת טעם
זרע' וטעם אופסי' ולא טעם זרע'
אוססי' ופינה אלא אסמכתא
דהא מעשרותיהם של אלו
מדרבנן כמ"ס ללשונא של רש"י
ז"ל :

ה. האפונין הגמלוני' כיוצא
בהם . וסכתב
הר"ב במשנה דלעיל דבש: אחת
מעשרת כל השדה ר"ל כל מה
שזרע' אחד שיהיה שדה או
וערונה דהא במשנה ב' פרק ג'
דכלא' מערש דאפוני' הגמלוניס
מין ירקואין זרעיס ממנו שדה
ועיין מ"ס טס :

משתרמלו לשון הר"ס
כלומר אימת'
הס כיוצא בהם בזה שתרמלו
לפני ראש השנה :
ט ושל בעל . בגמרא ריש
מסכת מ"ק ליטא
דמיתבואה דנתיב (שיגיה
ט"ב) כי יבעל בחור בתולה
ומתרגמין ארי כמה דמיתב
עלם טס בתולתא ימיתבון
בגווין בניך :

י אם הוקשו . פי' הר"ב
נתיבשו כו' ומפרש
צירושלמי כינא הוא בודק ר"י בר חנינא אומר עוקצו אם
מקצה אסור ואם לאו מותר פירש עוקץ דבלעת במחט אם
מתאחה הנקב עדיין לא הוא ואסור ואם אין מתאחה מותר .
הר"ש : התמרות שלה' אסורות בשביעית כלומר אם רות :
כספיתו שביעית דפ"ט . ג"ל ועכשו מלחתי
צפירוש שהוכרתי סכתב וז"ל התמרות הנך כו' ולאיהו נך
נראה תורת אוכל עליו אף לאחר שהוקשה ואסורות מפני
מראית העיני' עכ"ל : וז"ל דכ"ס לפירוש הכ' סכתב הר"ב
שהם כעין לולבי גפני' דנראה תורת אוכל עליו וכו' :
ומרביצין בעפר לבן כתב הר"ב כלומר משקין .
דרפ"ק דמ"ק כתב הר"ב דרבי אפילו בבית
הבעל ולאיתו הפי' כתבו התוספות דף ו' ע"ב דבבית
השלמי' שצריך השקאה נקט במשנה דריש מ"ק משקין וגבי
בית הבעל קרוי הרצלה אע"ג דמייורי גמי בהשקאה נמורה .

פרק ג מ' ימתי מוציאום וזלים לאשפות דרך עובדי אדמה לכנוס הזבל

למקום אחד בשדה ועושה שם אשפה גדולה עד שהוא מסורו בשדה וזבלה : משיפסקו עובדי עבירה : לעבוד את הארץ

בשנה השביעית וקודם שיפסקו עובדי עבירה אסור שלא יאמרו מעובדי עבירה הוא ולזבל שדה הוא מוציא ויש שפרים שכתוב בהם עובדי עבודה והוא הוא : משיבש היתוק . משיבש יבש הזבל שנותן מתיקה לסירות : משיבש : כשמחיל להתיבש מתעבה ונעשה קשים וקרובים דבריהם להיות שנים ובירושלמי מפרש משיבש המתוק סדקין שבקטטה כשהמטר יורד מתמלאים מים ואינם התיבשים אלא לאחר זמן ונקראים מתוק על שם מתוק לו רגבי נחל (איוב כ"א) . ב משפלות . קופות שמוציאן בהם זבלים שכל משפל מחזיק לתך שהוא משאוי של חמור והלתך חצי כור ט"ו סאין : מוסיפין על המשפלות כותן באשפה אחת משפלים כמו שהוא רוצה ואין מוסיפין על האשפות לעשות יותר משלש אשפות בבית סאה שלא יראה כמזבל את השדה : רבי שמעון אומר אף על האשפות . מוסיפין כיון שיש צבור גדול במקום אחד לא מחוי כמזבל ואין הלכה כרבי שמעון : ג יתר מחאי . משיבש (אשפות) מותר והיינו דרבי שמעון דרישא והשתא אתא לי' שמועין דשרי רבי שמעון אפי' אין עשרה משפלות וזבלד שלא יכיה בה פחות משלשה דר"ע פי שיש מעט זבל באשפה וסד"א דמודי רבי שמעון דאם מוסיף האשפות נראה כמזבל קמ"לן דלא מחוי כמזבל כואיל ואינו מסורו עד שיעמיק ג' שיעמיק מקו האשפה או יבניה מסר הקרקע ג' טעמי שיהי כיור דלכנוס הזבל לתקו' א הוא עושה ולא לזבל את השדה : עושה אדם את זבלו א"ר אות' ג' אשפית של שגסים משפלות יכול לעשות אותה אשפה אחת ולהזיק עליה כמו שירכ' דלא יתחא כי היכי דאסור יותר משנה אשפות לבית סאה הכי נמי אסור יותר השעור שלשה אשפות במקום אחד : רבי מאיר אומר . בירובלי' מ' כח דביותר מכשיעור זבלד אסור רבי מאיר אבל כפשיעור השתא בשלשה הקוחות מותר במקום אחד לא כ' שאין הלכה כרבי מאיר : ה ה' לו דבר מועט שאין לו להוציא בפעם אחד כשיעור המכורש לעיל מוציא אותו מעט ומוסיף עליו והילך : רבי אליעזר בן עזריה אומר שח"ל לא יכיה לו זבל יותר וז' אה כמזבל שדה עד שיוציא עשר משפלות כאחת או עד

פרק ג מ' שיפסקו

הוא וכו' . ירושלמי מעקה אפי' משפסקו עובדי עבודה היא אסור מפני מראית העין שלא יהיו אומרים לתוך שדה בית

השלחין שלו הוא מוציא . (שאף) משפסקו עובדי עבודה בשדה הכעל רגילים להוציאם לבי' השלחין . כך מצאתי בפירו' שהזכרתי) יודעים הם בני עירו אפי' לו בית השלחין אם אין לו . אמר רבי יוחי הדא אמרה לא חשו לעוברין וסבין מפני מראית העין : משיבש המתוק . לשון הר"ב משיבש יבש הזבל שנותן מתיקה לפירות כלומר הזבל נקרא מתוק ע"ש שנותן וכו' וכן יורה לשון הר"ש . ובין קודם שייבש זבין לאחר שייבש לעולם נקרא מתוק . וטעמא דשרי' תא' משום דמשיבש אין מזבלים הארץ לעבודה ויכיר שהוא לזבדו לאוצר ולא לזבל . ועיין בפרוש הר"ב משנה' פרק ט' שמפרש בענין אחר :

ב עד כמה מזבלים . אמתניתין דלעיל קאי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה . וכ"כ הר"ש . עד שלש כו' . ועיין במשנה דלקמן :

ג יתר מכן מחזיב' כך היא גרסת המשנה ונוכחא אחרת יתר מכן מותר . וזו גירסת נכונה . וגם גירסא מחזיב' יש להרש כן דמחזיב' הוא מלשון חלוצה שהם רגלי הקנקן ויש קנקנים שיש להם הרבה רגלים . עכ"ל כ' מרפ"ב . ויתכן שכתבשה הגירסא מלישנא דמתניתין ו' פחות מכן מר"ב . וגירסת הר"ב נראה ג"כ שהיא מותר : עד שיעמיק כלשה . צפ"ק דמ"ק דף ד' ע"ב . פריך והלא כשמעמיק נראה כעודר ומשני רבי זירא ור' אבהו בר ממל חד אמר כגון שהעמיק קודם לכן וחד אחר זבלו מוכיח עליו . וכתבו התוספת דליכא למיחש להא דמאן דחוי החפירה לא נ"ל שז"ל הא) חזי ליה לזבל שכתבשה :

או עד שיגביה כו' . עיין לקמן בד"ה או עד שיתן כו' : היה לו דבר מועט לשון הר"ב שאין לו להוציא בפעם אחת כשיעור . והוא פהרון שני דבירושלמי כשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו ערב שביעית והוא מתקש לוצי' או בתוך שדה שביעית הרי זה מוסיף עליו . והולך משפסקו עובדי עבודה . וטעמא דסדר דהא דקתני עד כמה מזבלין וכו' היינו דבעי לא שמועין שיעור כמה אשפות לבית סאה וכמה משפלות לאשפה . אבל בתחלה כשמוציא קואודאי דלוי' מוציא עשרה משפלות בפעם

אבן מ"י פ"ג
ס"ט ס"ו
ד"ט ס"ג
ח"מ"ק ז' ס"ט
הלכה
ס"ט ס"ג
ס"ט ס"ג

א אי"ת פ"ב ס"ה
ה' ש"ת
ב פ"ב ס"ה
א פ"ב ס"ה
ד ש"ת

בפעם אחת אלא בזה אחר זה דהא כל משפל בו משאוי חמור
וקאמר הסתא ת"ק דאפילו אין לו בביטוי שיעור כזה אפי' הכי
רשאי להוציא אותו מעט שיש לו ויוסיף עליו כשיהיה לו
מעט מעט עד שיהיו עשרה משפלות לאשפה לשלשה

עד שיעמיק ג' או יגביה שלשה - טיבון שאותו מקום מסוגה
משאר השדה לא מחוי כמזבל וכן אם נתנו על הסלע שאינו
ראוי לזריעה: ד המדייר שדהו: לשון דיר של בהמות
שאין לו מקום פנוי להעמיד בהמותיו אלא שם ואינו מתכוין
לזבל שדהו בעינין זה ודעתו

עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה
שלשה או עד שיתן על הסלע: ד"ה המדייר
את שדהו עושה סהר לבית סאתים עוקר
שלש רוחות ומניח את דהאמצעית נמצא
מדייר בית ארבעת סאין רבן שמעון בן
גמליאל אומר בית שמנת סאין היתה כל
שדהו בית ארבעת סאין משייר ממנה
מקצת מפני מראית העין ומוציא מן
הסהר ונותן לתוך שדהו בדרך המזבלין:
ד"ה לאיפתה אדם מחצב בתחלה לתוך
שדהו עד שיהיו בו שלש מורביות שהם
שלש על שלשי על רום שלש: שיעורן
עשרים ושבע אבנים:] גדר

להכניס הזבל לאשפות אחר כך
סהר כמו סהר היקף של
מחיצה סביב האין עוקר שלשה
רוחות כשנתמלאה הסהר זבל
עוקר מן הסהר שלשה רוחות
ויוקפו לגד אחר של אמצעית
ומדייר שם כמו כן בית סאתי
ועושה אשפות בתוך שדהו
שלשה אשפות לבית סאה
כדאמרן: נמצא מדייר בית
ארבעת סאים סאתים מנד זה
של מחיצה אמצעית וסאתים
מנד אחר ואשמועינן מתניתין
דשרי לדייר בית ד' סאין קודם
שעושה ממנה אשפות אבל טפי
לא ש"א יתירו לדייר שדהו

ונראה שהוא טעות סופר:

ד סהר לשון הר"ב כמו סהר ותי"ת כה"א תתחלף
שניהם ממוצא הגרון דוגמא לבית השלחין
דמתניתין ב' פרק דלעיל:

נמצא

מדייר בית ארבע סאין מה שכתב הר"ב
בדבור עוקר וכו' ועושה אשפות בו היינו
לאחר שדייר בית ארבע סאין כדמסיק הכא ואשמועינן
מתניתין וכו' וטעמא דעושה אשפות מפורש בהר"ס
תדמקשה בירושלמי אמתניתין ב' פרק ד' שדה סכדיירה לא
תזרע במוצאי שביעית ש"מ דאסור לדייר ומשני מתניתין
הרוצה להעמיד לאן בתוך שדהו ופי' הר"ס דלכאמדה
בעלמא עושה הסהר ולאחר כך מאסף כל הזבל ועושה
אשפות וכו' ולפי זה היינו סיפא דמתניתין ומוציא מן
הסהר וכו' דדוקא ככה"ג שרינן לעשות סהר וכן פירש

מתכוין: מפני מראית העין שאל יבא נראה כמתכוין
לזבל שדהו אם עושה את כלה סהר: בדרך המזבלין שלשה
אשפות לכל בית סאה ואין להכניס כרשב"ג: ד' מחצב מקום
בתוך שדהו שחוצבין ממנו אבנים לבנין אם היה מוכסה עפר
ולא היה נראה אין פותחין אותו בתחלה בשביעית שהרואה
אומר לתקן שדהו הוא עושה כדי לזרוע בתוכו ולא להוציא
האבנים לבנין: עד שיהא בו שלש מורביות שיהיו נגלים
ונראים מאותו מחצב קודם שביעית שלש שורות של אבנים
שכל שורה מהם שלש אמות אורך ושלש אמות רוחב ברום
שלש אמות שנמצאו שם ט' אבנים שכל אבן הוא אמה על
אמה ברום ג' וכן בכל שורה ושורה כרי עשרים ושבעה
אבנים לשלש שורות ובהכי ניכר שלצורך אבנים לבנין הוא
מוציאם ולא לתקן שדהו:] של

הראב"ד בהשגתו פרק ב' אבל הרמב"ם מפרש דסיפא דמוציא לא קאי ארישא אלא ענין בפני עצמו לאשמועינן דכמו שמוציא
זבל מחצרו בדרך המזבלין הכי נמי רשאי להוציא מן הסהר ובעושה סהר בתוך שדהו רשאי להכניס הזבל בו ומפרש לדייריה
דלקמדהיינו מזבלה ממש בלא העמדת האין אלא דנקט ליש"א לדייר האין כן נראה תדבריו בחבור פ"ק א' ועל פי הדברי'
האלו תבין דבריו שבפירוש המשנה: רבי שמעון בן גמליאל אומר בית שמנת סאין הר"ס הביא עלה ירושלמי תניא רשב"א אומ'
אם רצה תוקע יתד בארץ ועושה ארבעה סהרות מד' רוחותיה של ח' סאין ועל פי זה כתב ורבן שמעון בן גמליאל שרי עד ח'
סאין סוכר דהא דרשב"א היינו הא דרבי שמעון בן גמליאל. אבל הרמב"ם מפרש שרשב"ג מתיר לעשות סהר מכל זד מנד'
הסהר הראשון ויהיה בית ח' סאין מן מהסהר הראשון סוכר הא דרשב"א לאו היינו דרשב"ג ושלש מהליקות בדבר:
ובוציא מן הסהר פירשטיו בדבור נמצא מדייר כו': ד' שלש מורביות שהם שלש על שלש ברום ג' פי' הר"ב
ט' אבנים שכל אבן היא אמה על אמה ברום ג' אמות ומסי' הר"ס לפי שהאבנים ארוכות קורין לכן מורביות מלשון
מורביות של תאנה דפרק ב' דתמיד מורביות של ערבה דפרק לולב וערבה ונראה ששרש השם רבה והאיד בל' במקום הה"א
והמ"ס נוספת בדרך השם הנגזר מן העל' ועיין ספ"ג דאהלות:

ו של משאוי שנים שנים בכל אחת מהן משאוי שני בני אדם:
הרי אלו ינטלו כלן ואפי' הקטנות שבהן ולא מחזיו כמסנה
הגדר לעשות מקומו שדה: פחות מאן מחלב: ואינו נוטלו כלו
אלא גומט ומניח מן הסלע בארץ טפה כדי שלא יהא ראו

ו הרי אלו ינטלו ל' הר"ב ואפי' הקטנות שבהן ומסיים הר"ב
דלו גדילות אפי' ואפי' מונחת בארץ ואפי' שלשה נטנו
על הכתף מן לקמן דבאות מכל מקום במסנה ט'
פחות מכאן וזהו הרמב"ם בחבורו' ב' היו פחו' מעשרה

אם סלע
ב אם סלע
ג אם סלע
ד אם סלע
ה אם סלע
ו אם סלע
ז אם סלע
ח אם סלע
ט אם סלע

לוריעה: ד"א' האיל דלא יפתח
מחלב וכו' דבוממו: מה שהוא
רוצה וטול חלא מחזו כמתקן
שדה כיון דלאר' דידיה הוא ואפי'
בשלו נמי לא מחזו כמתקן שדה
אם התחיל לטול מערב שביעית:
ז שזועתן המחרשה: ואפילו
לא שזועתן אלא שעתידה לזעזען
הוי כאלו זעזען: הרי אלו
ינטלו כלן אגב אותם שמים:
המסקל שדה' שמשלק האבנים
מן הסד' לשון סקלו מאכן (ישעיה'
מ"ב): ומניח את התחתונות
הנוגעות בארץ: דבכהאי גוונא
לא מחזו כמתקן שדה: גריד
של צורות גל של אבנים
קטנות: אם יש תחתיהן סלע
או קש: לא מחזו כמתקן כיון
דאין המקום ראו לוריעה:
ח אין בוגין מדרגות: מעלות
ע"ס הגאון שלא יחליףו בירידתן
לקחת המי' שנתקבלו בעמק
באמת הגומות דנראה כמתקן
להשקות בהן שדותיו בשביעית:
לא יסמוך בעפר: אם בא להיות
סוכר מקי' יניח את המים באבני'
לא יתן עפר וטיט בין האבני'
משום דמחזיו טפי שהוא מתכוין
להשקות מהן שדותיו: אבל עושה
הוא חייץ אבני' שדורות זו על זו
כעין גדר בלא עפר וטיט: כל
אבן ששניהו אפי' קטנה אם
כשהוא בונה הגדר או הבנין
יכול לפשוט ידו ולנטלה ולבנות
בה הרי זו נטבל שהגדר מונחת
עליו ולבנות גדרו הוא נוטלה
וגם לתקן שדה לוריעה: ט

ו גדר שישבו עשרה אבנים של משאוי
שנים שנים הרי או ינטלו שיעור גדר עשר'
טפחים: פחות מיבין מחצב ונוממו עד פחו'
מהארץ שפח: כד"א מתוך שלוי אבל מתוך
של חברו: מה שהוא רוצה יטול: כד"א
בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית: אבל
אם התחיל בו מערב שביעית: מה שהוא
רוצה נוטל: ז אבנים שזועותן המחרישה:
או שהיו מכוסות ונתגלו: אם יש בהם שתי'
של משאוי שנים שנים: הרי או ינטלו:
המסקל את שדהו: נוטל את העליונות:
ומניח את הנוגעות בארץ: וכן גדר של
צורות או גל של אבני' נוטל את העליוני'
ומניח את הנוגעות בארץ: אם יש תחתיהן
סלע או קש: הרי או ינטלו: ח אין בוגין
מדרגות על פי הגאון ערב שביעית: משפסקו
הגשמים: מפני שהוא מתקן לשביעית:
אבל בונה הוא בשביעית משפסקו גשמים:
מפני שהוא מתקן למוציא שביעית: ולא
(ג"א יסוד) יסמוך בעפר: אבל עושה הוא
חייץ: כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו
ולנטלה הרי זו תנטל: ט אבני כתף באות
מכל מקום והקבלן מביא מ"מ: ואר' והם
אבני כתף כל שאינן יכולה להינטל באחרת
יד דבריר' מ"מ ר' יוסיא' אבני כתף כשמן:
כל שהן נטלות שתיים שליש על הכתף:
י הכונה גדר בינו ובין רשות הרבים מותר
להעמיק עד הסלע מה יעשה בעפר צוברו
ברשות הרבי' ומתקנו: דבריר' יהושע ר'
עקיבא אומר בדרך שאין מקלקלין
ברשות

או שהיו פחות מעשר אבני' או
שהיו אבניו קטנות ממשאוי שני'
ע"כ ומ"ס הר"ב ומניח מן
הסלע וכן כתב הר"ב והיו לכו'
לתימר מן הגדר:
ז המסקל את שדהו:
מפני שהו צרי'
לאבני': לשון הרמב"ם בחבורו
פרק ב' ירושלמי פרוך כפי
דלעיל ארתן ההם במסנה
שלישית מסקלין עד ראש הסנה
כו' חזון תנין המסקל נוטל
את העליונות ומניח את הנוגעי'
בארץ וכן את אמר הכין אמר
רבי יונה כאלן בחלוש כאלן
במחובר ומן התומה בעיני
הרמב"ם בס"ב שהעמיק
למשנתנו דהכא ופרק ג'
העמיק קולמשי דפרק דלעיל ולא
פירש דא בחלוש וזו במחובר:
גדר מלשון שנים שלשה
גרגר' בראש אמיר:
(ישעיה' י"ז) הר"ס:
ח לא יסמוך בעפר: כ"א
יסמוך וכתב הר"ס
אם בא להיות סוכך מקום יניח
המים וכו' מלשון נאחו בסנדך
בקרינו (בראשית כ"ב):
חייץ ירושלמי כדכתיב
(יחזקאל י"ז) והוא
בונה חייץ:
ט והקבלן כמה שכתב
הר"ב וי"מ
וכו' מביא מ"מ: כתב הר"ס
ואפילו פחותות מאבני כתף
ואפי' וכו' והרמב"ם בחבורו
כתב ואפילו אבני גדולות:
וכבר הביא עליו הראב"ד לשון ירושלמי אפילו פחותות מאבני
כתף והכ"מ לא הזכיר השגה זו:
י מותר להעמיק עד הסלע: פתב"ר בולא חיישין
דלמא

ולא חיישין דלמא ממלך וזרע ליה שאין דרך בני אדם לזרוע סמוך לר"ה
אלא בני בני חבירו חיישין דלמא ממלך וזרע ליה ויסור: צוברו בה"ר ואח"כ נוגעו משם ומתקן את ר"ה כמו שפיה: פ"ס
שאין מקלקלי' ר"ה כן לא יתקן: כלומר לה

מנעיה

למלא ממלך וזרע ליה וכו' וכ"כ הר"ש ונריך לפרט דלמא ממלך ואינו מעמיק עד הסלע וזרע ליה דלילו על הסלע אין ראוי לזרוע ומיהו לישנא דמתניתין משמע דרבותא דשריותא הוא להעמיק כל כך עד הסלע והר"ש כתב עוד פי' אחר דלא

אפי' בפי' פ"א ח"ב סע"ט ויב"ל ס"ו ג' נ"ק ג' נ"ק ד' ס"ס פ"ד ל' ס"ס ה"י ס"ס טו ה"י

מבעיא לזבור עכרו לרשות הרבים שהו' אסור אע"פ שיסירו אס"כ שהרי מקלקל הוא לשעה אלא אפי' לתקן אסור כגון אם היו אבנים או עפר מספורים ברה"ר לא יבדרם במקום אחד לא יסלקם לגמרי מרה"ר והיינו דקאמר כשהו' מקלקלין ר"הר לזבור עפרו לרה"ר אע"פ שדעתו

לסלקו מיד כך לא יתקן לזבור אבנים או עפר המפורי לרה"ר ולשים אות' צדדי ר"הר לפי שעה לא יסלקם מיד לגמרי מכל ר"הר ויוציא לים או לנהר : מה יעשה בעפר : אליבא דר"ע : זבורו בחוק שדהו כדרך המזבלים : שלשה אשפות לבית סאה : וכן החופר בור שיח ומערה : בשאר ימות השנה פליגי בה ר' יהושע ורבי עקיבא לר"י זבורו ברה"ר וצלבד שיסלקו אחר כך ויתקן רשות הרבים כמו שבה ור"ע אע"פ שדעתו לתקן אסור אלא זבורו ברשותו והלכה כר"ע :

בר"הר כך לא יתקנו • "מה יעשה בעפר צוברו בתוך שדהו כדרך המזבלין • וכן החופר בור • ושיח • ומערה :

פרק ד בראשונה • היו אומרים מלקט אדמועצים •

ואבנים • ועשבים • מתוך שלו • כדרך שהוא מלקט מתוך של חברו • את הגס הגס • משרבו עוברי עבירה התקינו • שיהא זה מלקט מתוך של זה שלא בטובה ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות : ב • שדה שנתקצה תזרע במוצאי שביעי' • שנטייה או שגדיריה לא תזרע במוצאי שביעית • שדה שנטייה ב"ש אומרים • אין אוכלין פירותיה בשביעית • ובית הלל אומרים אוכלין • בית שמאי אומרים אין אוכלין פירות שביעית בטובה • ובית הלל אומרים אוכלין בטובה ושלא בטובה • רבי יהודה אומר הלוף הדברים • זו מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל : ג' חוכרין

פ"ד בראשונה כדרך שהוא מלקט מחבירו את הגס הגס • הכי מפרשא מתניתין בירושלמי בראשונה היו אומרים מלקט אדם בתוך שלו את הגס הגס בדרך שמלקט בשל חברו ביוגסין בין דקין ואע"ג דעלים ועשבים

כשמלקטים אותן מתוך השדה מתקן השדה לזרועה כשמלקט הגס כלומר העלים והעשבים הגסים ומניח את הדקין תלין דנריך לעלים הוא ולא לתקן את הקרקע קעביד כדרך דתלין כשמלקט בשדה חברו בין דקין בין גסין דלא עביד איגס לתקן שדהו חברו ומידע ידוע דלעלים הוא נריך : משרבו עוברי עבירה • שהיו מלקטין בשדותיהן בין דקין בין גסין והוא מרי' בגסים לקטנו : שלא בטובה • שאין חברו מחזיק לו טובה דהשתא ודאי לא אפי' למלקט דקין כיון שאין חברו מחזיק לו טובה על זה : ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות • שיאמר לו לקוט משדי היום ואח"כ מוונותיך דפשיטא דאסור : ב • שנתקצה • שנטלו קוציה בשביעית : שנטייה • שנחרשה היטב שכל העולם חורשים פעם אחד והוא חרש שתי פעמים ומתני' איירי בשעת הסכנה שהיתה המלכות אונסים על המס המוטל על הקרקעות והחירו לחרוש בשביעית כדי ליתן המס הקצוב מהתבואה למלך ואם חרש שתי פעמים קטסוהו רבנן דחרישה א' הפירו ולא שתי חרושות : או שנדוירה • שעשו ממנה דיר לבהמות שעה בה סהר כדאמרין בפרקין דלעיל ולא עשה ממנו אשפות אלא הכיחו כדי לזבל בו השדה : לא תזרע למוצאי שביעית • דקסוכין ליה בהני יומר

דוקא גסין וטעמא דתקנתא דאע"ג דמלקטין שלא בטובה אפי' הואיל וזה מלקט בשל זה וזה בשל זה אי מלקטין הדקין נראה כמתקן ואולי דהיינו דתנן במתניתין כדרך שהוא מלקט מתוך של חברו הגס הגס • משום לאחר התקנה תני כן ומל' הרמב"ם בחבורו פ"א נראה דסובר דגם אחר התקנה מלקטין משל חברו בין גסין בין דקין וטעמא שאסרו בטובה נראה כדי שלא יהא נראה שזה מתקן של חברו וזה של חברו :

ב שנטייה אין אוכלין פירותיה • דחרישה וזריעה התירו כדאיתא בפ' זה נזרר דף כ"ו סוקו וזרעו וכ"כ הרמב"ם פ"א וכתבו החו' וא"ת ומשום ארנונה התירו לחרוש ולזרוע דהויא איסורא דאורייתא וי"ל דמייירי בשביעית בזמן הזה דרבנן • א"ג י"ל דפקוח נפש הוא ששאל להם המלך מס ואין להם מה יפרעו ומתים בפסים המלך והכי איתמר בירו' משום חיי נפש ע"כ ועיין מ"ש בפ"ב משנה ב :

שגדיריה עיין מ"ש בפ' דלעיל משנה ד' : אין אוכלין פירות שביעית בטובה וכו' • עיין מ"ש בפ"ה דעדיות בפ"ד : ג ושאלין

מכנקוזה : בטובה אסור דאין מחזיקין טובה לבעלים דרמאנא אפקינאו : חלוף הדברים • דב"ש לקולא ואין הלכה כר' יהודה ג' חוכרין

ז וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע וכו' . אסיפא קאי ביחלו כונס כו' . כדתנן בפרק קמא דמעשרות התאנים משיבילו וכן כתב הר"ש . ותיונה על פירות הרמב"ם שפירש כשיזרעו הפנים אז יהיו באים לעונת המעשרות . וגירסא

אבנ' חיי' פה
ס' חסד' יונ'
ס' ע' יו'
ר' חיי' א' א'
ס' ע' ס' ה'
ה' חיי' פה פה
ס' ע' ו' ו' ו'
ה' ו'
ז' נ' ו' ו' ו'
ס' ח' ו' כ'
ז' ו' ו' ו' ו'
ס' ו' ו' ו' ו'

ושאר כו' וכן גירסא בת"כ פרס' בהר ומפרש וכן כיוצא בהם ר"ל שא' כל מה שילמח באילנו שהזרעו פניהם ובהזרעו פירק ה' מהלכות שמטה כתב ולא יכניס לאכול בתוך ביתו עד שיגיעו לעונת המעשרות :
ח חבאי' פי' הר"ב משיקראו באש ויהיו וכו' .
וליסגא דקרא (ישעיהו) ויקו לעשות ענבים ויעש באזשים משמע דבאזשים ענבים רעים הם וכן פירש"י ס' . ולפיכך כתב הרמב"ם והביא על זה הענין שם באשה ופני שהיא קרוב להתעטף ולהשתח כשיחווהו ע"כ כלומר דענבים שזבים יקראו בשם באשה פשהגיעו לכלל הזה מהטעם שאמר . אבל עקר שם באשה הונח על ענבים רעים ככתוב ביסעיה וכתתן בפרק קמא דמעשרות הענבים והאזשים משהבאישו . כמ"ש שם הרמב"ם וכו' .

ז מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפנים משיזרעו אוכל בהם פתו בשדרה . ביחלו כונס לתוך ביתו . וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע חייב במעשרות : ח הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדהי הבאיש כונס לתוך ביתו . וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע חייב במעשרות : ט זיתים משיכניסו רביעית לסאה . פוצע ואוכל בשדה . הכניסו חצי לוג כותשוסך בשדה . הכניסו שליש כותש בשדה וכונס לתוך ביתו . וכן כיוצא בהם בשאר שני שבוע חייבים במעשרות וישאר כל פירות האילן כעונתן למעשרות . כך עונתן רביעית : י מאימתי אין קוצצין האילן בשביעית ב"ש אומרים כל האילן משויצא בית הלל אומרים החרובין משישלשלו . והגפנים משיגרעו . והזיתים משיניצו וישאר כל אילן משויצא וכל האילן כיון שבא לעונת המעשרות : מותר

ז מאימתי אוכלים פירות האילן בשביעית . משום דדרשין לאכלה ולא להפסד ואם אוכלין קודם בשולן יהיו הפסד : הפנים פני תאנה כדכתיב (ש"ה ב) התאנה חנטה פניה : משנה ימו' האדמו ויהו קתחלת בשולן אוכל בהם פתו בשדהי אבל ללקט ולהפנים לבית חינו

רשאי עד שיגמרו : בחלו . שגדלו הרבה ודומה לו וגם נפסד בחלה זו (יכריה) וזירושלמי יליקלה מדכתיב (ויקרא כה) תהיה כל תבואתה לאכול וכתיב (שם) מן השדה תאכלה את תבואת' בשתי תבואות הכתוב מדבר אחת מן הבית ואחת מן השדה : ח משבי' מים יסוחסו ויוצא מאמו משקה : נראה קצת דכ' היה ברסחו במשנה משהבאישו . משיקראו באש והיינו כשיחמילו להפסד ונתבטלו עד שהחזרנו' שבפנים נראים מבחון מסוך הקליפה : ט רביעית לסאה . שמסאה זיתים יכול להוציא רביעית הלוג שמן : פוצע דרך הזיתים לפצען כדי למחק מריחותן : ואוכל בשדה . דדבר שדרכו לאכול הוא אבל לסוך לא חזו ואין סכין אלא בדבר שדרכו לסוך : הכניסו חצי לוג שנתבטלו עד שהוא יכול להוציא חצי לוג

מסאה : הכניסו שליש . שנתגדלו שליש ממה שעתידים להתגדל אי נמי שמוציא מהן עכשיו שליש ממה שמוציא לסוף כשתבטלו יפה : כך עונתן לשביעית . ואין אוכלין מהן בשביעית עד שיגיעו לעונת מעשרת המפורש בפרק קמא דמעשרות דדוק' תאנים וענבים וזיתים רגילים לאכול קודם בשולן לפיכך התירו לאכול מהם בשדה בשביעית קודם שיגיעו לעונת המעשרות אבל לא בשאר פירות : י אין קוצצין את האילן בשביעית משום דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסד ופני שמעתי כיון דאפקרינהו רחמנא לפירות אס יקצצם היו גזל את הרבים : משיזיא ת זלת העלין בימי ניסן : משישלשלו : משיחמילו להכביד ולתלו' כשין שלשלת : משיגרעו . משיעשו גרעינים פ"ה שבוסר כשיגדילו הענבים ויעשו כפול הלבן נקרא גרוע : משיניצו . משיגדל עליהן הכן כמו הנאנים נראו בחרץ (ש"ה ב) כשיגיעו לשיעורים הללו אסור לקצצן בשביעית : מותר

והר"ב באבשים ובאזשים כמו כבש כבש ודומיהם : ט רביעית ולוג וסאה : תמצאם מפורשים בסוף פיהא : כותש בשדה וכונס כו' . אורחא דמלתא נקט סכן דרך לכותשם בשדה וז"ל הרמב"ם בהזרעו הכנים שליש מותר להכניס לביתו שהרי הגיע לעונת המעשרות ודתנן כותש עיין במשנה ו פ"ח : י אין קוצצין וכו' . כתב הר"ב ואני שמעתי כיון דאפקרינהו וכו' . זהו פירוש הרמב"ם בפירושו ותמהני למה הכנים ענמו לפרש טעם אחר ממה שאמרו בגמרא פרק מקום שנהגו דף נ"ב ע"ב לאכלה ולא להפסד . ואע"פ שהתורה נאמרה להדרש בפנים מפנים שינים . ה"מ למדרש בעלמא אבל בפסקי דינין אין לנו אלא מה שאמרו חכמי הגמרא כי בלי ספק שעל פי השעם משתנה סדן מאי דמדמינן ליה . ובהזרעו פ"ה כתב ונאמר לכם לאכלה ולא להפסד . לכך נראה בעיני שהרמב"ם בפירושו לא נתכוון אלא לתת טעם על דרשה דלאכלה ולא להפסד ואמר שהוא מפני גזל הרבים ואין בין פירוש ראשון . לפירו' שני כלום כמו שחשב הר"ב ששני טעמים הם . ומ"מ לכאורה אין צורך לטעמו אלא כך היתה מלוא השביעית שלא להפסיד פירותיה אבל יהיו הפירות חשופים ולא נפסדים : משיגרעו כתב הר"ב משיעשו גרעינים פ"ה הבוסר וכו' . הק' פירושא בפרק ארוד הוא בפרק כ"ד מזכירין דף ל"ו ובפרק מקום שנהגו דף נ"ג ולפיכך לא ה"ל להר"ב לכתוב פירו' אחר אלא דהיינו כך . וכן גם דברי הר"ש ועיין מה שאכתוב בס"ד בפרק ה' דמעשר שני משנה ה' :

ומ"מ לכאורה אין צורך לטעמו אלא כך היתה מלוא השביעית שלא להפסיד פירותיה אבל יהיו הפירות חשופים ולא נפסדים : משיגרעו כתב הר"ב משיעשו גרעינים פ"ה הבוסר וכו' . הק' פירושא בפרק ארוד הוא בפרק כ"ד מזכירין דף ל"ו ובפרק מקום שנהגו דף נ"ג ולפיכך לא ה"ל להר"ב לכתוב פירו' אחר אלא דהיינו כך . וכן גם דברי הר"ש ועיין מה שאכתוב בס"ד בפרק ה' דמעשר שני משנה ה' :

מותר

שביעית פרק ה

בקרובות של מתכות • ופגלו הכי הייטינוי כדכעין
 לעיתר במתכותן דלקמן :
יפרים • עיט שזאי לבית הלל • וכהאי גוונא בריש פרק ג'
 דפאה ועיין מה שכתבתי שם :

בקרובות של מתכות • עלא חיישינן דלמא מחזי כעבודה :
 כפואה של ללעות • כמו סלעות בסמ"ך פואה הגדלה בין
 הסלעים כיון דאין דרך לורוע סל לא מחזי כעובד את הארץ
 ס"א ללעות כמו וללע עמסקן (שבוה כו) כלומר כדי השדה
 שאין דרך לורוע סל : ה רבי

אם סל"ח
 ב ע"ז טו
 חיי"ט ח'
 ט"ז יגל
 ט"ח ג'
 י ט"ג
 י"א ט"ב
 י"ב ט"א
 י"ג ט'
 י"ד ט"ז

הרבי יהודה אומר מיד •
 פירש הר"ב הואיל
 ונריך לעקרו בשינוי לא שפית
 במוצאי שביעית לאסורא ומשו'
 הכי מותר מיד כחמסיק
 בירושלמי דכטמון אגן קיימין
 ואמרין דאין דרך לעקור
 בשינוי של איסור כדי לעומתו
 עד מוצאי שביעית אבל בשיעו'
 עלמו חיישינן שמא יביא מן
 האיסור הואיל ועכשו קונים
 חזנו עוקר האיסור בשינוי
 ומוכרו מיד ויאמר מן הטמון
 שבתאי • הר"ש עם קנת תוספת
 ביאור : וחבמים אמרם
 משירבה חמדם • כתב הר"ב
 בירושלמי מפרש כו' • וז"ל
 הפירוש שהוכרתי עד שירבה

בקרובות של מתכות • ומודים בפ"א
 על צלעות • שעוקרין אותה בקרובות
 של מתכות : ה מאימתי מותר אדם ליקח
 לוף במוצאי שביעית • רבי יהודה אומר מיד
 וחבמים אומרים "משירבה חמדם : ואלו
 כלים שאין האומן רשאי למכרם בשיעית
 מחרישה וכל בליה העול והמורה והדקק •
 אבל מוכר הוא מגל יד • ומגל קציר ועגלה
 וכל בליה זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת
 לעבירה אסור • לאסור ולהתר מותר : ז
 "היוצר מוכר חמש כדישמן • וט"ו כרייין
 שכן דרכו להביא מן ההפקר ואם הביא יות'
 מכאן מותר
 ומוכר

יהודה אומר מיד • ואף על גב
 דכשאלו ירקית מודה רבי יהודה
 דאסור עד שיצעה • כיונא בו
 בלוף הואיל ונריך לעקרו לב"ש
 במארופות של עץ ולבית הלל
 בקרובות של מתכות ואין דרך
 לעקרו בשיעית אלא על ידי
 שינוי הלכך במוצאי שביעית לא
 שביעית לאסורא ומשום הכי
 מותר מיד אבל ירק שלא גזרו
 שלא לתלוט כי אורחיה שביעית
 נמי דאסורא בשמינית לסיק
 אסור עד שיצעה כיונא בו :
 משירבה בו חמדם • בירושלמי
 מפר' דהיינו מן הפסח ואילך
 והלכה כחכמים : ו שאין
 האומן רשאי למוכרו בשיעית •

החדש שיוכל למצוא לוף הרבה כזה גדלים בהיקר והיינו מסתם
 ואילך ע"כ : ו שאין האומן רשאי למוכרם • לשון הרמב"ם
 אחר הכתוב (ויקרא י"ט) לפני עור לא תתן מכשול ר"ל מי
 שסגרה עיניו התאווה ויצר הרע לא תעזור אותו להוסי' בעורונו
 ותסיף להרחיקו מן הושר ומפני זה אסור לעזור עובדי עביר'
 ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם :

למי שהוא חסוד על השביעית • אבל למי שאינו חסוד שרי דאינו
 קונה אלא להצניע עד [אחר] שביעית • מורה • שורין בו
 התבואה בגורן : דקר • כיון יחד של ברזל שקורין קולטר"ו
 בלע"ז והוא עשוי לחפור בו את הקרקע לשון • וידקור את
 שניהם (במדבר כה) : מגל יד ומגל קציר ועגלה • מותרין ששאי
 הוא [רוצה] לקצור מן ההפקר ולהביא בעגלה למאכל ביתו ואין
 אסור אלא להביא הרבה לעשות אורז : ז היוצר • אומן העושה
 כלי חרס מוכר אפילו לחסיד על השביעית ה' כדי שמן וט"ו כדי
 יין וליכא למיחש שזא רוצה כלם לשמן או כלם ליון שנכרים הן
 אינם של יין מאותם של שמן שהעפר שעושים ממנו כדי יין
 אינו דומה לעפר שעושים ממנו כדי שמן : ואם הביא יותר
 מכאן מותר • ולא חיישינן שמא מן האסור דשיעית הביא :
 מוכר

כתב הר"ב שורין בו התבואה בגורן כלומר דוקא
 בגורן דהיינו הרבה אבל כשירה מעט לא יזרהו
 פמורה כלל : אבל מוכר בו וטעמא כתב הר"ב שאין אסור
 אלא להביא הרבה דהא לאשלה קמיב • וכתב הרמב"ם בפרק ד'
 מה שזיטה על פי ת"כ וזו שנאמר (שם כה) את ספיח קצירך
 לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר ככל שנהואס קצר כדרך
 קוצרים לוק • כגון שקצר כל השדה והשמיד כרי ודש בכקר
 או שקצר לעבודת הארץ כמו שארנו אלא קוצר מעט מעט
 ומובט ואוכל • ועיין בזמנה ו' פ"ח ומסיק עוד שם דכל הסזיחים אסורים באכילה מדרבנן ובכללן תבואה וקטניות וכן ירקות
 שדרך רוב האדם לוורעם בנגות • ואם כן הק מגל יד וכו' דקצירה לאו לענין תבואה וקטניות דדרך לקוצרם להנהיג אסור
 לקוצרן כדלעיל משנה ד' אלא דלענין שיקצור הצמיח שאין זורעים אותם רוב האדם כגון השיבס וכו' דרש"ט והיינו לפי הר"מ
 שחברו אבל בפירושו פ' אדר ע"ש ונגס הר"ב מפרש בענין אחר • ובכללן תבואה ותבואה דתבואה אסור בשיעית שכתב בהם
 הרמב"ם בחברו אסור משום ספיחי שביעית ככלהו פי' הר"ב אסורות בשיעית שיש להן קדושת שביעית ולא אשתזיט בשום
 דוכתא לאשמעינן דסזיחים אסורים לאכול מכל תבואה דינו של הרמב"ם דין זרק • כדמשמע בפסחים פ"ד דף כ"א ע"כ וע"ש
 בתוספת : מגל יד וכו' • פי' הראב"ם חרמש קטן שיקצוף ממלא היד ומצי זה נקרא מגל יד ומגל קציר ידוע ע"כ • ורוצה
 לומר שהוא מגל סתם והיינו חרמש כמ"ש בתשנה ד' פרק ד' דטאה ובזמנה ו' בפ' דלעיל : ז ואם הביא יות' מכאן מותר •
 לשון הפי' שהוכרתי • מותר למכור לו כלים לפי מה שהביא ולא נחששו שמה הביא מן השומר באוצר עכ"ל • ואני תמה
 על הרמב"ם שהשיט לבבא זו בפרק ח' מהלכות שמיטה :

האומן רשאי למוכרו בשיעית •
 חסוד על השביעית • אבל למי שאינו חסוד שרי דאינו
 קונה אלא להצניע עד [אחר] שביעית • מורה • שורין בו
 התבואה בגורן : דקר • כיון יחד של ברזל שקורין קולטר"ו
 בלע"ז והוא עשוי לחפור בו את הקרקע לשון • וידקור את
 שניהם (במדבר כה) : מגל יד ומגל קציר ועגלה • מותרין ששאי
 הוא [רוצה] לקצור מן ההפקר ולהביא בעגלה למאכל ביתו ואין
 אסור אלא להביא הרבה לעשות אורז : ז היוצר • אומן העושה
 כלי חרס מוכר אפילו לחסיד על השביעית ה' כדי שמן וט"ו כדי
 יין וליכא למיחש שזא רוצה כלם לשמן או כלם ליון שנכרים הן
 אינם של יין מאותם של שמן שהעפר שעושים ממנו כדי יין
 אינו דומה לעפר שעושים ממנו כדי שמן : ואם הביא יותר
 מכאן מותר • ולא חיישינן שמא מן האסור דשיעית הביא :
 מוכר

וזכר לעכר'ם בארץ • ולא חיישינן שמא יחזור השכור
וימכרם לישראל החסוד • ולישראל בהוצה לארץ • ולא
חיישינן שמא יוליכם בארץ א' כשמא יכניס לחובן יין ושמן של
שביעית שהביא מארץ ישראל דלא החמירו חכמים כ"כ :

ומוכר לעכו"ם וכו' • לשון הרמב"ם תיקון דבריו זה
המשנה מוכר לעכו"ם בארץ יתר מכן ולישראל בח"ל
ח שהוא יכול לשחטה • כתב הר"ב ובכל דהוא דמלין
למתלי תלין • וסיים הר"ש ולא דמי לכלים

לדליל שאין אדם מוכר דהתם
ליכא למתלי כדפרשינן בס"ק
לעכו"ם :

א ע"ז שו :
ב נטין סא -
סס ה"ו
ג מ"פ סמ
זכורים ס"ט

לעכו"ם • לשון
מוכר לו פירות וכו' • לשון
הר"ש ובהא מודו בית
שמאי דאין דומה למרה דאין
דרך לשחוט כמ"ס הר"ב :

ט לחברתה עיין מה
שכתבתי
במשנה ב' פרק ד' דמאי ובמשל'
י"א פרק ג' דסוכה :

החשודה על השביעית •
עיין מ"ש בזה
בסוף מתניתין :

נפה וכברה • לשון הרמב"ם
נפה היא אשר יניפו בה
הקמח להוציא ממונה הסובין
זהיא כמו כברה • אבל כברה
היא להבואה ונפה לקמח ע"כ •

ומ"ס הר"ב דתלין לספור וכו' עיין מ"ש בסוף המשנה :

ובוררת וטוחנת וכו' והא דלא תני במתני תנור ורחיים
גבי עס הארץ כדקא תני גבי שביעית משום
דשמעינן לה מכללא דבוררת וטוחנת עמה • א"כ כיון דתני

כולה ברישא והכא תני מדא או תרי יגיד עליו ריעו כדאמרינן
בפרק לא יספור • הר"ש והחוס' בשלהי פ"ה דגיטין כתבו עוד
תירון אחר דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא וטעון שביעה •
ואיידו דלא תני תנור לא הני רחיים אבל החשודה אשביעית לא
חשודה אטומאה • דהא דתנן בס"פ עד כמה במסכת בכורות
דהחשודה אשביעית חשודה אטומאה • היינו טומאת פירות
אבל לא טומאת הבגד ע"כ וכך פ"ה הרמב"ם סס בטומאת פירות :

אבל משתטיל המים לא
ומרקדת עמה • אבל משתטיל המים לא
תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי
עבירה •

גמוכר לעכו"ם בארץ • ולישראל בחוצה
לארץ : דה"ב בית שמאי אומרים לא ימכרו לו
פרה חורשה בשביעית • ובית הלל מתירין
מפני שהוא יכול לשחטה מוכר לו פירות •
(ס"א אפילו) בשעת הזרע • ומשאילו לו סאתו
אע"פ שהוא יודע שיש לו גורן • ופורט לו
מעות אע"פ שהוא יודע שיש לו פועלים •
גבולן בפירוש אסורין : ט' משאלת אשה
לחברתה החשודה על השביעית נפה •
וכברה ורחיים ותנור • אבל לא תבור ולא
הטחן עמה אשת חבר משאלת לאשת
עם הארץ • נפה וכברה ובוררת • וטוחנת
ומרקדת עמה • אבל משתטיל המים לא
תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי
עבירה •

לספור בה מעות היא לוקחת : כברה • שא"כ אומר לככור
בה את החול : רחיים • דשמא לטחון בהן סמנין : תנור •
שמא ליבש באונין של פשתן : ולא טחון עמה • שאסור
לסויע ידי עוברי עבירה : ובוררת וטוחנת עמה • ולא
אפרו הכא באשת עם הארץ החשודה על המעשרות כדאפרו
בחשודה על השביעית משום דרוב עמי הארץ מעשרים הן :
אבל משתטיל המים • בעיסה לא תגע עמה לפי שמגלגלה
הנטבלה לחלה וקא מיטמא מחמת כלים עמאים שהרי
הכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום
טומאה לחלה :

ובורקדת עמה • משום דפעיל למיתני אבל משתטיל מים כו' קתני הכא מרקדת אע"ב דברישא לא קתני לדינא דריקוד :

אבל משתטיל מים כו' • פירש הר"ב לפי שמשגלגלה הטבלה לחלה והחמירו משתטיל המים שאז תתגלגל אף
ע"ג דלא מחייבה בחלה עד שתתגלגל מוספת דגיטין • ועיין מה שאכתוב בפרק ד' דעכו"ם משנה ט' בס"ד • גם מה שכתבתי
במשנה דמאי פ"ק ו' משנה ו' דזו היא משנה ראשונה כו' וכ"כ הרמב"ם בס' בראשון אבל בגיטין פ"ה כתב דאף למסנה אחרונה
אסור בבאן משום דגורס טומאה לתרומה שבו וכ"כ בעכו"ם פ"ד וע"ש • ובסוף הלכות טומאת אוכלין כתב מותר לגרום
טומאה לחולין שבא"י ויש לו לטמא החולין המתוקנים לכתחלה וכתב עליו הכ"מ מאתר לגרום וכו' משנה אחרונה וכו' • ומ"ש ויש
לו וכו' • כלומר הא דאמרינן דלגרום דוקא מותר אבל לטמא אותם להדיא לא • הני מילי כשאנין מתוקנין עדין ומשום תרומה
שבהם אבל אם הם מתוקנים להדיא נמי מותר לטמאם ז"ע דבס"ק דנדה עלהו אמרי' איפכא ע"ש • ובסוף פרק הגזוקין וברש"י
פרק כסם עכ"ל • ואני בעניי שמעתי ולא אבין מאי איפכא משמע דבנדה מיייתי הא דמתניתין ב' דפרק ג' דחלה ושם תמלא
משורש בס"ד דקודם שנתגלגלה עדין לאו טבולה לחלה היא • ומשום דטולד לו ספק טומאה מותר לטמא אפילו בידים משו' דבלאו
הכי הויה החלה בספק טומאה ואין הפסד בטומאת החלה ולא עבירה היא • ומשגלגלה אפילו נולד ספק טומאה אסור לטמא
והיינו טעמא משום דטבולין לחלה • ופסקה הרמב"ם בפרק ה' מהלכות זבובים ובסוף פרק י"א מהלכות שאר אבות הטומאות
דנקיט בגמרא אסור לגרום אשרש לקמן בס"ד • וההיא דבסוף הגזוקין היינו נמי מתניתין דהפא ופסקה הרמב"ם בס"פ
מהלכות זבובים וטעמא יהיב שאין מחזיקין

א לעיל פד תי
גטין סא תי
פח תש'משה
ונבל ס'טו

ידי עוברי עבירה וכו' שיתבאר מפירושו דמסכת ע"ו פרק ד' . והתם חייבין למטמא לחלה שבו טומאה דשייכא בחלה .
ודמותר לגרום טומאה כו' דכתב הרמב"ם היינו בענין שלא מטמא הקדש על ידי זו הטומאה וכמ"ס צפי' לגיטין ועכו"ס
וזה באמת משלשה פנים או שכבר נטל כל הקדש שבו הן התרומה הן חלה או שכבר נולד ספק טומאה קודם שיהא לכלל פירוש
קודם שבו כההיא דפ"ג דחלה שכתבתי או שאע"פ שעדין יש בו קדושה אבל זו הטומאה שיטמא אליה החולין לא יזיקו ולא יטמאו

וכולו לא אמרו . אלא מפני דרכי שלום .
"ומחזיקין ידי עבו"ם בשביעית . אבל לא ידו
ישראל ושוואלין בשלומן מפני דרכי שלום .
פרקו

כמו שיתבאר בתקומו . ומותר לגרום טומאה לחולין
שכ"י לפיכך שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל
כדי חלפת שתיהן מעיסה שלא הורחה חלפה ונתנו באמצע סמוך לעיסת הטהורה ומוסך מן הטמאה לטהורה כדי
בינה כדי לתרום מן המוקף עכ"ל . וכשעושה בזה הענין אף על פי שהעיסה שהיא ראשונה לטומאה כשנוכל כבינה
מתנה מטמאה לעיסה טהורה ועדין לא נתקנה מן החלה מ"מ הואיל ונטל כדי חלפה דהספק זו הטהורה תשאר חולין
לא איכפת לן בטומאתה וגם החלה הניטלת אינה מתטמא כיון שלא קרא לה שם ועיסת הטהורה שנעשית שני אינה מתטמאה
לאותה חלה כל שעדין לא קרא לה שם כדכתיב טעמא שאין שני עושה שלישי בחולין ועדין חולין היא . וצ"פ מה שכתבתי
אבאר אי' דברי הרמב"ם שכתבתי ה' טומאת אוכלין שסוף דבריו . הם ביאור תחלת דבריו . ובתחלה העתיק לשון הגמרא
כדרכו וזהו שכתב מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואח"כ מבואר והולך ואמריוש לו לטמא החולין ה' תוקנים
לכתחלה כל לומר שזה שאמר לגרום לאו דוקא לגרום אבל בידים לא אלא דיש לו אשילו לטמא כו' . ובאיוו חולין קמינן אהא
קאמר בתמקנים כלומר שאין בהם קדש שיטמא הקדש עלידין זו הטומאה . שאילו טמא הקדש היו זה אסור דעבירה היא
לטמא את הקדש . אבל כשהן מתוקנים שאין לחוש לקדש שבהן שיטמאו וזה על פי הדרך השלישי . אינני שנוי ספק טומאה
בעיסה קודם שנתגלה דאו בלאו הכי אין הפסד וכמו שכתבתי בדרך השני . וכ"כ אם הם מתוקנים ממש כדרך הראשון מותר
לטמא אשילו בידים . ויש לי הכרח ליה הפירוש מנדה פ"ק דף ק"ד דאדעתן עמד שלא בגללה תעשה בטומאה יהיב טעמא בנמרא
דמותר לגרום טומאה והא מתניתין תעשה בטומאה קאמרה ואלו הכא לא קאמר אלא לגרום . אלא ש"מ דלגרום לאו דוקא .
וכן כההיא דכ"ס דמיניח הטומאה שחגע לטהורה . וקטמאה וקאמר מטום דמותר לגרום וכמו שכתבתי בלשון הרמב"ם ענינו
שהעתיקו . אלא דלגרום ענינו שאמרו בגמרא לאו בגמרא קאמר אלא בידים נמי הוא והוה טרנה הרמב"ם לבאר . ודקאמר
נמי בגמרא על תעשה בטהרה דאסור לגרום היינו נמי בין לגרום בידים כדכתיב חלה היא . וכמו כן הוצרך לבאר שהחולין
שאמרו היינו דוקא כשהן מתוקנים כדי שאין חשש שיטמאו על ידי הקדש . מכת היא משנה אחרונה דפרק ד' דמסכת עכו"ס
ובאשר נזכר שם בגמרא וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש אותה משנה . ודע דהא דחולין סתם וחולין מתוקנים דהכא אינם ענין
למה שכתב הרמב"ם בריש פרק ח' מהלכות מעשר . ובפירושו בפרק בתרא דמאי דהכא לענין טומאה איירינן :

ובולין לא אמרו כו' . בירושלמי מפרש דלא קאי הקדש שטמא דדרכי שלום אלא ארצותיה דמשאלת וכו' אבל לכולהו דלעיל
מינה לא קאי דהא בגיטין פ"ה לא מתני לכו כהדי הנהו דתני מקו' דרכי שלום ומטום הכי נמי מטרט בירושלמי וכיו
שכתב הרב רבינו עובדיה מברטנורה דנפה חלין לספור וכו' ולא חלין שניפה לטחינה וכן כלן ונדבר של היתר . וכהנהו
דחלין בתמיתין דלעיל מהך . אלא דהכא מיירי בידוע שאין לה פירות של היתר למתלי בה . והלכך הני תלויות לא הוו
תלויות גמורות כהנהו דלעיל ואי לאו מטום דרכי שלום לא הוה שריקן להו ואי לא הוה לן למתלי כלל לא היה טעם דדרכי
שלום כל כך להתיר לסייע ידי עוברי עבירה שהא בכלל חיסור דלפני עור כמו שכתבתי במשנה ו' בסיעתא דשמיא ודוקא
בהני דנפה וכברה כו' מועיל דרכי שלום עם תלויה כל דהו מטום דבהו שייך עמי דרכי שלום כדאשכחן בפרק המדיר
בכתובות דף ע"ב גבי נדרה שלא תשא' ולא תשאיל נפה וכברה רחיים ותנור שישיאים אותה שרע ששכנתיה כך כתב הר"ם
עם קצת תוספת ביאור . והא דכתב הרב רבינו עובדיה מברטנורה בדבור המהחיל ובזרת וכו' ולא חסרוה הא באמת עם
הארץ וגו' והוא נמרא בגיטין ד"סא ומאי קשיא לן הכא בשביעית מיירי דבדאי אין לה אלא איסור . כתב הר"ם וכי בחוספת
דרוה למשוב דואו כודאי לפי שחשודים עליו והעמידנו בחוקת שאינו מתוקן דאוקמה התבואה אחרתא ע"כ . ונישגא בהשודה
על השביעית קשה למאי דשרקו דבדאי אין לה פירות של היתר א"כ מאי חסודה דקאמר . ויש לדחות ולפ"ש משאלת אשה
לחברתה חסודה על השביעית שחסודה ששאלת אלו הכלים לעשה עמהן בפירות שביעית ולא בדבר אחר . ואש"ה משאלת אותן
לה כל שלא פירשה כהדיא שלכך שאלתן כיון שיכולה לשלם בכל דהו ויש כהן מטום דרכי שלום :

פ"ט

דל"ז

פרקו שליש ארצות לשביעית

עזרא וסיעתו כשעלו מצבל : לא נאכל ולא נעבד : כל שהחזיקו עולי צבל :
הארץ היא אסורה בשביעית ואם נעבדה וגדלה אסור לאכול
מאוחן גדולים : פ"א ועקר לא
נאכל לאחר שביעית צלא ביטור
ולא נעבד בשביעית : מכזיב ועד
הנהר ועד אמנוס : כזיב משוך
כלפי הצפון לצד מזרח ורצועה
יוצאת משם שיוצאת ברצועה של
ארץ ישראל במקצוע צפוני מזרחי
ואותה רצועה מסוכה כלפי
צפון והולכת עד כזיב ורצועה

פרקו מכזיב

ועד הנהר ועד אמנוס : פיר' הר' כזיב
משוך כלפי הצפון לצד מזרח ורצועה
יוצאת מעכו וכו' וקסה עכו מאן דכר שמאלפי פירושו היה לי'
למתי מעכו עד כזיב מעכו ועד הנהר ועד שלא פיר' ועד הנהר
מהיכן מתחלת אותה רצועה אם

פרקו שליש "ארצות לשביעית כל

שהחזיקו עולי צבל מא'
ועד כזיב : לא נאכל ולא נעבד : וכל
שהחזיקו עולי מצרים : מכזיב ועד הנהר :
ועד אמנוס נאכל אבל לא נעבד : מן הנהר
ומאמנהול פנים נאכל ונעבד : ב עושיין

מן עכו אומן כזיב : וכירו' כזיב
מתניתין מכזיב עד הנהר מכזיב
עד אמנוס : ובס"ד דחלה מפרש
ג"כ הר' כזיב עד הנהר לצד
מזרח ומכזיב ועד אמנוס לצד
מערב וכן פיר' הר' ש' ודבריו הללו
וכונה שכתב בכאן דעכו וישב'
ברצועה של ארץ ישראל במקצוע

צפונית מזרחית קשה שמאלתי בספר כפתור ופרח בפ"א
שלששתן על שפת הים המערבי הם והמחזרו כאשר העיד על
עצמו הוא עד וראה : שאמר בזה הלשון הן הייתי כשני שנים
בגליל דורש וחוקר ועוד חמש שנים בשאר ארצות השבטים
לא מנעתי עצמי שעה אחת מרגל הארץ ברוך העוזר : וכתב
דעכו וכזיב ואמנה שלשתן על הים המערבי של ארץ ישראל
הם וקנה גבול מערבית דרווית הוא מחל מצרים וקנה גבול
מערבית צפונית היא אמנה והוא הר הבר ע"פ גבולי א"י
הנזכרים בפרשת מסעי והם כזיב עולי מצרים : ואמר עוד
ש"ס מן עכו נחל מצרים כמו שזן עכו לאמנוס וגם אמר
שכזיב הוא צפוני לעכו כמו יוס אלו הן דבריו ז"ל : ואי
אפשר להכחיש המציאות וכל דבריו ז"ל במקרה רבה כאשר
אמר וכמבואר מספרו שביטוש רב בדק המקומות עד שידע
אנה הם אחת לאחת : נמצאו שדברי הר"ב והר"ש בזה אינם

אחרת מסוכה מעכו כלפי מזרח ובה הנהר האמור כאן ואלו
ששתי רצועות כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי צבל :
ועד אמנוס : הוא הר הנהר הכתוב בגבולות הארץ בפרשת
אלה מסעי תקאלו לכם הר הנהר מתרגמינן בידושל טורי אמנוס
והוא הצפון של ארץ ישראל לצד מערב אצל הים הגדול וגם זו
לא כבשו עולי צבל הלכך נאכל לאחר הביטור לאידך לישנא
אם נעבד בשביעית נאכל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא
קדשה לעתיד צלא ולא נעבד דלענין עבודה החמירו לאסור
מדרבנן : מנהר ומאמנוס ולפנים : כך כתוב בכל הספרים
וטפי הוה ניהא א"י הוה גרסינן ולחון ואפשר לפרש בדוחק
מהנהר ולפנים מתחלת הנהר ולפנים לצד הנהר חונה לארץ
וכן מתחלת טורי אמנוס ולפנים לצד הנהר קרויה לפנים :

ב סוריא

אלא באומד הדעת ולא כיוונו אל האמת כפי המציאות : וכתב עוד והמסנה אמה שהחזיקו מכזיב ולדרום עד נחל מצרים
מכזיב ולצפון עד הר הבר ויחיה כזיב שבזאת המשנה לכתוב מה שהחזיקו עולי מצרים כמו נקודה שעליה הסוב החוב וזה
שאותה של מסכת חלה שאומרת מכזיב ועד הנהר : ר"ל שאם יש מכזיב ועד הנהר מקום שהוא כמו המקומות שיש מכזיב ועד
אמנוס כלומר שהם מכזיב עולי מצרים צלבד כמו בית שאן וחבריו שתי חלות מהנהר לדרום מאמנוס לצפון שתי חלות עכ"ל :
וזה כמו שכתב עוד לקמן וזכו שמן הסתם כל מה שהוא לדרום כזיב : מוחזק שהחזיק בו עזרא אם לא שהם יאמרו בפרוש
שהגירס כענין בית שאן וזולתו שהוכירו הם ז"ל ע"כ : ומה שלפי דבריו הנהר הנזכר במשנה הוא נחל מצרים כן כתב גם כן
הרמב"ם בחבורו פ"א מהלכות תרומות : ואולם הר"ב שהזכיר עכו ושרצועה יוצאת ממנו ואף על פי שמשתנינו לא הוכירה
מעכו ולא מרצועה יצא לו זה מגמרא שרק קמא דגיטין דף ז' דאמתניתין מעכו ולצפון ועכו כצפון גרסינן למימרא דעכו
לציונא דארץ ישראל קיימא וראינוהו היה מהלך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך חונה לארץ עד שיוודע וכו' משמאלו למערב
הדרך ארץ ישראל עד שיוודע וכו' אמר אב"י רצועה נפקא פירש"י לעולם עכו במקצוע הצפון אלא רצועה יוצאת עוד מעכו
לצפון והיא מא"י עכ"ל : גם בזה כתב בעל כפתור ופרח וז"ל וא"כ יהיו דדיה ח"ל : ולר"מ ז"ל מצאתי בפירושו בכתב ידו
במצרי' שפי' הפוך זה שא"י הולך כולה עד כזיב אלא שמכזיב תצא רצועה אחת מארץ העמים הולכת עד עכו וכל דדיה הם א"י
והאוספת' במס' אהלות פרק בתרא אומר הסך גמריה הכולך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך טהורה משום ארץ העמים וכו' :
ויש לארץ שאותה רצועה לה שני דרכים אחת אל השפה המזרחית ואחת אל השפה המערבית ע"כ : וגם הר"ש תירץ כן בסוף
אהלות וכגו' החוספתא דהתם איתא נמי בירושלמי דפרקין : ונמצאו דברי הר"ב בענין רצועה דנפקא מעכו ושהיא חונה לארץ
שהיינו שלא כבשו עולי צבל : לקוחים הם מגמרא דגיטין ועל פי פירושו של הרמב"ם ז"ל בפ"י רצועה נפקא : ועד אמנוס :
פי' הר"ב הר הנהר מתרגמינן בירושלמי טורי אמנוס וז"ל הרמב"ם יש מי שקורא אמנה והוא אמנה ויש מי שקורא אמנוס ע"כ :
ומ"ש והוא אמנה : רומז לפסוק תשורי מראש אמנה דשיר סימן ד' וכן פירש"י שם בפסוק שאמנה הוא הר הנהר : אבל לא
נעבד לשון הר"ב ודוקא במחזור אבל בתלוש עושיין [כמו] בסוריא דבסמוך דאלס"ה א"כ לתני ארבע ארצות לשביעית דיש
לסוריא דין לעצמה ע"כ וכן נראה דברי הרמב"ם ונבאורו פ"ד :

ב סוריא

ב בסוריא עיין בפ"ה ה"ב דמסכת דמאי פרק ו' משל י"א :
 רשים וזורין ודורכין ומעמרין * שלא כסדר מלאכתן הם
 שנים דעימור קודם הדיסה והזירו * ועוד
 דדריכה שהיא בעצבים מכנים בין מלאכות שבתואה * ולא
 ידענא טעמא מאי :

א ז"מ פד ה"ב ג
 מסכת ויבול
 ה"כ
 ב ג' ד' ה' ו'
 ז ח ט י י"א
 י"ב י"ג י"ד י"ה
 י"ו י"ז י"ח י"ט
 כ כ"א כ"ב כ"ג
 כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז
 כ"ח כ"ט ל ל"א
 ל"ב ל"ג ל"ד ל"ה
 ל"ו ל"ז ל"ח ל"ט
 מ מ"א מ"ב מ"ג
 מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז
 מ"ח מ"ט נ נ"א
 נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה
 נ"ו נ"ז נ"ח נ"ט
 ס ס"א ס"ב ס"ג
 ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז
 ס"ח ס"ט ע ע"א
 ע"ב ע"ג ע"ד ע"ה
 ע"ו ע"ז ע"ח ע"ט
 פ פ"א פ"ב פ"ג
 פ"ד פ"ה פ"ו פ"ז
 פ"ח פ"ט צ צ"א
 צ"ב צ"ג צ"ד צ"ה
 צ"ו צ"ז צ"ח צ"ט
 ק ק"א ק"ב ק"ג
 ק"ד ק"ה ק"ו ק"ז
 ק"ח ק"ט ק"י ק"יא
 ק"יב ק"יג ק"יד ק"יה
 ק"יז ק"יח ק"יט ק"כ
 ק"כא ק"כב ק"כג
 ק"כד ק"כה ק"כו ק"כז
 ק"כח ק"כט ק"ל ק"לא
 ק"לב ק"לג ק"לד ק"לה
 ק"לז ק"לח ק"לט ק"ס
 ק"סא ק"סב ק"סג
 ק"סד ק"סה ק"סו ק"סז
 ק"סח ק"סט ק"סז
 ק"סז ק"סח ק"סט ק"סז

אז"ל היו העלין שלכן *
 עיין בפרק ו' דשבת
 משנה ד בפ' העלין :
 אסורין משום גדולי שביעי *
 ויזבלה בקדושת
 שביעית * א"ל אסורים אצילו
 באכילה כדון ספיחים * ובריש
 פ"ט אכתוב מזה וכבר הזכרתיו :
 דמאימתי מות וכו' עיין
 מ"ט במשנה
 דלעיל בסיעתא דשמיא :
 משיעשה כיוצא בו *
 בפירוש השני
 שכתב הר"ב מפני שרצה הית'
 על האיסור ונתבטל * סיים
 הר"ש ואף על גב דברק אולתין
 בפר לקיטה וכל מקום מיישגן
 שלא יהא מן הנלקט בשביעית :
 הותר האפל פירש מקום
 האפל דתלין וכו' *
 כמו שכתב הר"ב :
 במוצאי שביעית מיד פיר
 הר"ב לפי שהיו
 מביאין ירק מחוצה לארץ וכו' עיין
 במשנה ט' פרק ו' דכדריס מה
 שכתבתי שם בסיעתא דשמיא :
 ראי' מביאין כו' פי' הר"ב
 לטי שהתרומה וכו' חיישי רבנן וכו' *
 ויצאו חוצה לארץ כו' *
 ויטמאו * כך כתוב בפירוש שהזכרתי ועיין מ"ט בס"ד בסוף
 מסכת חלה :

ב עושין בתלוש בסוריא אבל לא במתובר
 רשים וזורין ודורכין ומעמרין אבל לא
 קוצרין * ולא כוצרין ולא מוסקים * כלל
 אמר ר' עקיבא * כל שכווצא בו מותר בארץ
 ישראל * עושין אותו בסוריא : ג' בצלים
 שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו העלין
 שלהן שחזרין אסורין * הוריקו הרי אלו
 מותרין * רבי חנינא בן אנטינוס אמר *
 אם יכולין להיתלש בעלין שלהן אסורין *
 וכנגד כן מוצאי שביעית מותרין : ד
 מאימתי מותר אדם ליקח ירק כמוצאי
 שביעית * משיעשה כיוצא בו יעשה הכביר
 הותר האפל * רבי התיר ליקח ירק כמוצאי
 שביעית מיד : ה' אין מוציאין שמן
 שרפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה
 לארץ * א"ר שמעון שמעתי בפ' שמוציאין
 לסוריא ואין מוציאין לחוצה לארץ : ו'
 אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ *
 אמר ר' ש' שמעתי בפיר' ש' מביאין מסוריא
 ואין מביאין מחוצה לארץ : פ"ז

ב סוריא ארס נהרים וארס זבוב שכבש דוד ואינה בארץ
 ישראל לכל דבר מפני שכבשה קודם שכבש ארץ ישראל כלה
 ובקצת דינים עשאוה בארץ ישראל ובקצתן בחוזה לארץ :
 עושים בתלוש * אפילו אצל המטוים ואלו בארץ ישראל תן
 לא תבור ולא תטמון עמה *
 אבל לא במחובד * כגון חסיקה
 קצירה ובצירה ודוקא בשמוד
 אבל במופקר אפילו בארץ מותר
 דמניא בת"כ מן הש"ר אי אהת
 בוצר אבל אהת בוצר מן המוסק'
 וטעמא דגזור בסוריא במחובד
 כדי שלא יהיו מניחים את ארץ
 ישראל והולכים ומתקטים
 בסוריא ובתלוש היתרו כדי
 שימלאו העניים שבארץ ישראל
 קצת ריוח בסוריא שהיא קרובה
 להם ולא יצטרכו לנאת מארץ
 ישראל לחוצה לארץ : כל שכיוצא
 בו מותר בארץ ישראל מדאוריית'
 כגון הלוג אע"ג דמדרבנן אסור
 בלא שינוי עושי' אותו בסוריא כי
 אורחיה ואינו צריך לשנות א"ל
 הכי קאמר כל שכיוצא בו מותר
 בארץ במופקר עושים אותו
 בסוריא אפי' בשמור אבל במחוב'
 אסור מדרבנן בארץ אפילו
 במופקר : ג' בצלים שירדו
 עליהם גשמים בצלים של ששית
 שנכנסו לשביעית וירדו עליהם
 גשמים וצמחו אם השמירו העלין

בידוע שנדלו והוסיפו ואתו גדולי שביעית ומבטלים העקר אף
 ע"פ שהיא מרובה אבל אם הוריקו העלין או הולכים וכמסין
 ולא ארעא קא רבו : אם יכולין ליתלש בעלין * דרך בצלים
 כשנמרים יוצאין מעצמן מן הארץ ונחין ליתלש ואם העלין
 חיקי' וכשצמחו בן יכול לתלוש בצלים מן הארץ או ודאי
 גדלו בשביעית : כנגד כן למוצאי שביעית מותרין *
 לאו בצללים כל שביעית שיצאו לחוצה שביעית מיירי דלא מקילי בה כולי
 האי גדולי היתר כל שהיו יעלו את האיסור חלא סופא נתי' בצללים של ששית שעקרן בששית וחזר ונטען בשביעית ולאחר שבדלו
 מעט בשביעית עקרו וחזר ונטען בשמינית מתוך שכבר גדלו בששית לא הוסיפו כי אם מעט בשביעית ונלכדו וכשחזרו והוסיפו
 מעט בשמינית חזר אותו היתר ובטל איסור המועט שגם של ששית מכייע לבטלו אחר סוף גדולו היתר ואין הלכה כר' חנינא בן
 אנטינוס : ד' משיעשה כיוצא בו * ממה שזרע בחוצה שביעית יש גדול כיוצא בוה דתלין ביה אי נמי מפני שרצה היתר
 על האיסור ונתבטל הכביר * מקום שהמהר לבצר כירותיו ויתר הש"ר מקויות : הותר האפל * דתלין שממקום הכביר
 הביאום : מוצאי שביעית מיד לפי שהיו מביאים ירה מחוצה לארץ והיה רצה על ירק שבארץ ישראל ואפי' שמעתי הטעם לפי
 שבשנים או שלשה ימים עושה כיוצא בו : ה' שין שריפה * שין של הרומה בלילה מהוך של שריפה עומד קרי ליה שין שריפה
 ומעלה עשו לשלפה בארץ כדאשכחן בקדשים כסונים שין ושריפם במהומו וכו' פירות שביעית צריכים בדרך דכתיב (ויקרא דה)
 בארץ תהיה כל תבואתה ואין הגנה כר' שמעון : ו' אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ * לפי שהתרומה כהנים מחזירין
 אחריה לבית הגרנות חיישי רבנן שמא יהיו הכהנים מרדפים אחריה ויצאו חוצה לארץ להביא את התרומה ואין הלכה כר' שמעון :

כו' הכא איכא למומר למשום פלוגתא דרבי מאיר הדר תני
 יש להן וכו' ולדמיון וכו' דעלה קאי שזיר טפי רבי מאיר
 אומר דמיון וכו' וחי הכי איכא נמי למומר דלעיל אידי
 דסיפא תני מו יש להן וכו' ג קליפי רימונו וכו' יש להן

א שיי"פ חכ
 שש"י וכו' הל' טו
 ב כס"פ חכ
 ג ח"י פ"כ חכ
 ד עכרות הל' ט
 ה דח"י פ"כ חכ
 ו תריות הל' ט
 ז ח"י פ"כ חכ
 ח חכ"ל חכ
 ט ח"י פ"כ חכ
 י ח"י פ"כ חכ
 יא חכ"ל חכ
 יב ח"י פ"כ חכ
 יג חכ"ל חכ

קל וחומר לדמיון ורבי מאיר סבר אמויה אני בדמיון יותר
 מבין עצמן דפרי עצמו מנכר ולא אתי למעבד ביה סחורה
 אבל דמים לא מנכרי ואתי למעבד בהו סחורה ואין הלכה
 כר"מ ג והנן שלו פרה שעל הפטמא וקלויי אגוזים כל
 הכי לובעים ביה והגלעינים

גרעיני פירות כגון הגרעינים
 שבזיתים שיוציאים מהן שמן
 וגרעיני תמרים שאין למאכל
 בהמה לובע לעצמו דכתיב
 לכם לכל זרעים שאין עושים
 סחורה בפירות שביעות
 ולביעה בשכר היינו סחורה
 לא בבכורות ולא בתרומות
 דלמא משהי להו לנביה ואתי
 בהו ליהי תקלה ודוקא בבכור מי
 בזרו אבל שחוט שרי למוכרו אפי'
 ומוכר

קל וחומר לדמיון ג קליפי רמון והנץ
 שלו קליפי אגוזים והגלעינין יש להם
 שביעות ולדמיון שביעות הצבע צובע
 לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין
 סחורה בפירות שביעות ולא בבכורות
 ולא בתרומות ולא בנבלות ולא
 בטרפות ולא בשקצים ולא
 ברמישים ולא יהיה לוקח ירקת שדה

לכלליניהו בהדי הדא מהנך תרתי משניות דלעיל למר כדאית'
 ליה ולמר כדאית ליה דכיון דלא דמיון להו דלא עליון ולא
 עיקרון הן לא כלליניהו וכדאשכחן טפי משניות לקמן בפירקון
 דלא כליל להו בהדיהו

והגלעינין כתב הר"ב גרעיני פירות כגון גרעיני
 זיתים שיוציאין מהן שמן שאף שהם
 קשים מאוד משברים אותן בסכין וגמלא בהן גרעין קטן רך
 וטוב למאכל וגם סביבו ליחוס שמן ולא יצבע בשכר
 עיין בפרק ח' משנה ד'

ולא בנבלות ולא בטרפות וכו' קתה קשה בדברי הר"ב
 בלשונו שכתב ולא אסרו לעשות כו' דמשמע דרבנן
 הוא דאסרו והרי ממקרא הוא נדרש כמו שכתב וטמאים יהיו

מדרכנן ובלבד שלא ימכרוהו בלבוש ולא בנבלות ולא
 בטרפות דמאחר דכתב רחמנא עמאים הם מהצריך לומר
 תו וטמאים יהיו לכם אלא אחד לאסור אכילה ואחד לאסור
 הנאה ואם תאמר הרי חמור הריגמל וכוס וסרס שאני הכי
 דלמלאכתן הן גדלים ולא אסרו לעשות סחורה אלא בדבר
 העומד לאכילה וכל דבר שאסורו מן הסורה אסור לעשות
 בו סחורה אבל דבר שאסורו מדבריהם אין אסור לעשות
 בו סחורה אלא ספס ייבן דאף על גב דאסור
 מדבריהם אסור לעשות בו סחורה ולא יהא לוקח
 כלומר לוקטן ומוכר בשוק דנראה כסחורה אבל כשננו
 מוכר

לכם והוא מהירושלמי והיה באשער לומר דקרא אסתכתא בעלמא אלא שהסוגיא דכסחים פרק ז' דף כ"ג אינה מוכחת כן
 דמקשינן אדרבי אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא יאכל (לא תאכל) לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע
 עד שיפוט לך הכתיב כדרך שפוט לך בנבלה ומקשה והרי שרצים דרחמנא אמר (ויקרא יא) שקן הוא לא יאכל ומנן צידי חיות
 עושות וכו' ומשני שאני התם דכתיב לכם שלכם יהא אי הכי אפי' לכתחלה נמי שאני הכא דאמר קרא יהיו צהוייתן יהא
 וחוקיה נמי דפליג אדרבי אבהו וסבר דהי ליטנא בו כו' לא משמע בהו איסור הנאה קאמר דמאכא יליף לה מדכתיב הכא לא
 יאכל ציורי וחיטריך למכתב לכם לשרייה בהנאה שמעת מינה דכל היכא דקרינן בהו ליטנא הוה איסור הנאה בכלל והשתת
 בין לרבי אבהו בין לחוקיה בשרצים איסור הנאה במשמע דלא יאכל ואצטריך קרא דלכם לזשר יה בהנאה ואיכא נמי קרא דישון
 דלכתחלה אסורים ומשמע דדרשא גמורה היא וכן נראה מלשון התוספת דהתם דמקשינן אדאמר בפרק מרובה ארור אדם
 שיגדל חוירים דתיפוק לה דמדאורייתא אסור וכך כתבו בגדרים ס"פ הגודר מין הירק דמכירת אסורי מדאורייתא אסור
 וגם הרא"ש כתב בפרק מרובה דמדאורייתא אסור למכור ומיך דרשא דפרק כל שעה וגראה לי דאע"ג דמדאורייתא אסור
 לעשות בהן סחורה מדכתיב יהיו אי נמי מדרשא דירושלמי אפי' הכי מדכתיב נמי לכם לומר שלכם יהיו נשאר האיסור
 והיהיר מסור לחכמים לפרש לנו באיזה דרך אסור ובאיזה דרך מותר וכדאשכחן בצרייהא שהביא ר"י בר"ש וסכתא מועד
 קטן דחש"מ אמרה התורה עזר ממלאכה ואמרה התורה שביעי עזר ולא השעה הוי שלא מסרן הכתוב לא לחכמים לומר לך
 איזה מלאכה אסורה ואיזה מלאכה מותרת לדעת קנת פוסקי' שסוברי' דלאו אסתכתא הוא ומעתה אף על פי שמן התורה
 אסורה המכירה יפה כתב הר"ב ואסרו וכו' ודברי הרמב"ם בספ"ח מה' מאכלות אסורות אין לכן הכרע אי סבד דמדאוריית'
 אי מרבנן וקרא דיהיו אסתכתא בעלמא ומיהו קשיא לי סוגיא דפ"ק דבכורות דף ו' דאחרוני חנב דוד קאמרינן דלמא
 לסחורה וכלומר אבל חלב אסור משו' אבר מן החי משמע דאפילו הכי לסחורה לשריא ולא בשקצי' ולא ברמישי' פירשתי במשג'
 ב' ס"ג דמכות ירקת שדה לפי מה שכתבתי במשנה ד' פ"ה דכל הספיחי' אסורי' הכא בירקות שאין דרך בני אדם לורטן דאין
 לחסור

מוכר עליו פירות שבילו אע"פ שהוא לקטן למכרו לא מחויב בסחורה: לקח לעצמו לאכול והותר מותר למכרו אפילו הוא עצמו: ד' לקח בכור בעל מום מותר לרבים: מותר לזכרו ובלבד שלא ימכרו לא בדמים שקנה אותו שלא ישתנה זו: מותרין למכרו

שנודעו בשביעית מותרין ודייק בכסף משנה פרקו דלהכי מנן ירקות שדה משמע הגדלים מאלוהים בשדה: ובנו מוכר על ידו ופי' הרמב"ם והמעות הם דמי שביעית: ד' מותרין למכרו לשון הר"ב דהא כתיב בני נבלה או

ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכרו: ד' לקח בכור למשתה בנו או להגל ולא צריך לוי מותר למכרו: צדי היה עופות ודגים שגידמו להם מיני טמאין מותרים למכרו רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנוהו בכך וחבמים אוסרין: ה' לולבי זרדים והחרובין יש להם שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור לולבי האלה והבטנה והאמרין יש להם שביעית ולדמיהן שביעית אין להם ביעור ולא לדמיהן ביעור אבל לעלין יש ביעור מפני שנושרין מאביהן: ה' הורד והכפר והקטף והלוטם יש להם שביעית ולדמיהן שביעית רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי: שאינו פרי:

הא קתוב בני נבלה (י"ד) או מוכר לזכרו הא לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהן סחורה אבל בגדמן מותר: ר' יהודה אומר אף מי שנתמנה אף על פי שאינו צריך אלא שאל עופות טמאים כמו כיוקרא קן צפור ופליג אפנה קתא דאמר צידי דוקא: נתמנה נודמן לשון וימן המלח (הניא א): וחבמים אוסרין למי שאינו צייד ואפילו אין אומנותו בכך וטמאיהו דרפין הוא לפי שאינו טמאין ליתן עם למלך מאומנותו התירו להם לזכור חיה עופות ודגים טמאין כדוש ובלו לפרוע למלך המס שעליהם אבל שאר כל האדם לא והלכה כר' יהודה: ה' לולבי זרדן לולבי האלה נשך כאלה וכאלון (ישעיהו) בערבי באלוט ובלעו בלגלג: בט"ה מלשון בטנים

ועל דק"ל בלשון רבי פאסט"ק ואטריס מין ממיני הקוצים שמתאים בו גרעין שחור קשים והן נאכלים: אבל לעלים של כל אלוים ביעור דאף על גב דלולבים אין נושרים ואין אני קורא בהם ולבהמתך ולחי' כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית מ"ה העלי' נושרים בין ממקום חבורן ולענפים שהם מחבורים בין הן אביהן וכיון שהם נושרים יש להם ביעור: ו ורדן שושן והכופר הוא שקורים לו בערבי אלחנ"א וי"א שהוא נושם שקורין גרופו לי: והקטף אילן אפרסמון: לוטם תרבו לוט ולטו וי"א שהוא צינור בערבי פניול"ש בלע"ז: יש להם שביעית ולדמיהם שביעית וה"ה דיש להן ביעור ולדמיהן ביעור ואף ע"פ שאינו נוכר במשנה: מפני שאינו פרי ודין בעלים דאין להם קדושת שביעית משום שהנחתן אחר בי ורן והטורה אחרת לאכלה דומיא דאכילה שהנחתן ובעורן ה"ל אלו עמים שהנחתן אחר בעורן ות"ק סבר דקטפו זה פרוו והלכה כר"ש: זורד

וחבמים אוסרין חכמים היווה"ק וי"ל דצייד כשמכין לצוד טמאים איכא בטיהו דלחכמים שרי האיל ומחמת אומנתו נחייב ממלך רשאי לכונן הטמאים כדי שיוכל לפרוע המס ולת"ק אע"פ דצייד הוא לא התירו לו אלא בכודמן דנקיט בלוי שניה שנודמנו להם ומ"ה הר"ב והלכה כרבי יהודה כ"כ הרמב"ם בפירוש וז"ע ובחבורו פ"ח מה"מ א"ה פסק כחכמים וכן בטור וי"ד סימן קי"ז: ה' מפני שנושרים מאביהן משא"כ לולבים דאין נושרים ולפיכך אין להם ביעור וכתב הר"ש דבירושלמי פריך אדריש פירקון דתנן העלין יש להן ביעור והרי העלין אין נושרין מאביהם ומשני דלולבים דהכא סופן להקשות נעשים כאביהן: והקטף פירש הר"ב אילן אפרסמון ועיין מ"ה שלקמן בס"ד: יש להם שביעית וכו' כתב הר"ב וה"ה לביעור וכו' כ"כ הר"ש מדלא תנן דאין להם ש"מ דיש להן וא"כ ה"ה לעיל משנה ג' ולהרמב"ם נראה דה"ה הכא דאין להם כלעיל ובחבורו העתיק משנה ג' דאין להם ביעור: ובפ"ב דנדה דף ח' ובפ"ב דעכו"ס ד"ל"ד * ובח דקטף דר"ש היונו שרף הנוטף מן העלין או מן הסרי ומה שפי' הר"ב והרמב"ם קטף דת"ק אילן אפרסמון פיינו שאינו עובד פרי וה"ה לכל אילן שאינו עושה פרי ושרף יוצא ממנו ובחבורו בס"ד כתב הקטף והוא שרף היוצא מאילנות וכו' ולדבריו שם כבר הת"ק דקטפו זה פרוו והכא באילן שאינו עושה פירות אבל באילן העושה פירות קטפה דפירוי יש לו שביעית אבל קטפה דגוואא או דעלים אינו פרי אף למ"ק ואין לו שביעית כ"ה דבריו להרמב"ם בספ"ו מה' שמטה ושם פוס' כת"ק לא כתיב בפירושו דהלכ' כר"ש ועיין מ"ה משנ"ז פ"ק דערל': זורד

כתות שהיא זומם בר שסמך אלעיל מיניה שפי' בדיו למשנה ג' דאין להם ביעור: ובפני שאינו פרי ובפ"ק דנדה דף ח' ובפ"ב דעכו"ס ד"ל"ד * ובח דקטף דר"ש היונו שרף הנוטף מן העלין או מן הסרי ומה שפי' הר"ב והרמב"ם קטף דת"ק אילן אפרסמון פיינו שאינו עובד פרי וה"ה לכל אילן שאינו עושה פרי ושרף יוצא ממנו ובחבורו בס"ד כתב הקטף והוא שרף היוצא מאילנות וכו' ולדבריו שם כבר הת"ק דקטפו זה פרוו והכא באילן שאינו עושה פירות אבל באילן העושה פירות קטפה דפירוי יש לו שביעית אבל קטפה דגוואא או דעלים אינו פרי אף למ"ק ואין לו שביעית כ"ה דבריו להרמב"ם בספ"ו מה' שמטה ושם פוס' כת"ק לא כתיב בפירושו דהלכ' כר"ש ועיין מ"ה משנ"ז פ"ק דערל': זורד

א קיי"פ ה"ה
ב כמות ה"ה
ג כפ"ס נ"ג
ד רמ"ה פ"ה ס"ה
ה חכמות סודו
ו ט"ז ג"ד פי
ז ט"ז
ח מ"ה פ"ו מה'
ט ש"ש ויכל לשון
י נדה ס' ט"ז
יא הלכה
יב ט"ז

א"ש
ב דף לה: כי
ג סס פומק ס"ה
ד בעינין שרף וקטף
ה כל דע
ו מ"ה ר"ה
ז מנתיקם וכו'
ח סנ"י נדה ס'
ט רע"ו ל"ג
י ונדברי הרמב"ם
יא ס"ה כתי' פסדו
יב ואין כאלו ז"ס
יג לקבל אר"ך

מפני שאינו שרי כתב הר"ב ודינן כעצמם וכו' . להנאתן
אחר ביעורין . וכתב הר"ש וא"ת האי קטף היכי דמי
אי הגלקו אחר ביעורו מ"ט דמאן דאמר . ואי הגלקו וביעורו
שזה מ"ט דמאן דשרי . וי"ל להנאתן וביעורו שזה ומלכו

ז ורד חדש שכבשו בשמן יסן . ורד של שביעית שכבשו בשמן
של ששית ילקט את הורד הודם שיגיע זמן הביעור והכל מות
אבל ורד של שביעית שכבשו בשמן של שמינית וכבר הגיע זמן
הביעור של הורד חייב לבצר את הכל כדקתני סיפא דשביעי'
אוסרת מין בשאינו מינו בנותן

א שרי פוחס
חשש ויגל
ג' כ' כ'
ז' כ' כ'
ז' כ' כ'
ז' כ' כ'
ז' כ' כ'
ז' כ' כ'

למימר דמאן דשרי משום דנטל
אגב העז . דבקטפא פירי
כתבתי דכ"ט מידו דהוי פירי .
ז ורד חדש שכבשו בשמן
יסן וכו' . פי' הר"ב
דרישא ורד דשביעית בשמן
דששית וקודם הביעור . וסיפא
כורד דשביעית בשמן דשמינית
ולאחר הביעור וכן פירש הר"ש
משום דברושלמי הכי איתא ורד
חדש שכבשו בשמן של ששית ויסן

ז ורד חדש שכבשו בשמן יסן . ילקט
את הוורד . וישן בהרש חייב בביעור .
חרובין חדשים שכבשו בין ישן . וישנים
בהרש . חייבין בביעור . זה הכלל כל
שהוא בנותן טעם חייב לבצר מין בשאינו
מינו . ומין במינו כל שהוא . שביעית
אוסרת כל שהוא במינה ושלא במינה
בנותן טעם :

פרק ח

בחדש ורד שביעית בשמן שמינית . ופי' זו הר"ש כדברי הר"ב
וכתב ודל תימא מאי קשיא ליה אפילו איירי בחד פתרו' כגון
ורד של שביעית בשמן של ששית ובורד של ששית בשמן של
שביעית מ"ט האי חייב בביעור והאי מינו חייב בביעור דמאן
נותן טעם כורד ואין ורד נותן טעם בשמן עכ"ל . והנני
יוסיף להפליא כדברי הר"ב דמפרש סיפא דמתניתין
דשביעית אוסרת וכו' דהיינו לאחר הביעור אבל קודם

טעם : וחרובין חדשי וכו' .
הכא מיירי בצל לשכות היין
אחר זמן הביעור דכל ענין חייב
לבצר ומס לא נשתבו החרובים
בין עד זמן הביעור . ילקט
החרובין והיין מותר כמו כורד
והכי תניא בהד' בתוספתא .
זה הכלל וכו' . בכל אסורים
שבתורה מיירי דכללן במינו
במשהו ומין בשאינו מינו ככ"ט
ואינה הלכה : השביעית אוסרת בכל שהוא במינה . לאחר
הביעור . אבל קודם הביעור אין בהם קדושת שביעית
שיהא אסור להפסידה ולעשות בהם כחורה עד שיהא בהם
ככ"ט בין במינה בין שלא במינה : ושלא במינה . אפילו לאחר
הביעור בנותן טעם :

פרק ט

הביעור בג"ט בין במינה בין שלא במינה ואם כן מ"ט שרישא דהכא ורד חדש כו' הרי אף קודם הביעור בנותן טעם . ונדברי
הר"ש לא פירש בהדיא דמ"ט לקודם ביעור שלא במינה נמי בנותן טעם אלא מדכתב אבל שלא במינה אפילו לאחר הביעור ככ"ט .
משמע דה"ק ל"מ קוד' הביעור דאינו אוסר אלא בג"ט אלא אפילו לאחר הביעור נמי דוקא בכ"ט וקשיא נמי לדידי אדיד' אבל
יש לכרש דה"ק אבל שלא במינה ל"מ קוד' הביעור אינו אוסר כלל אלא אפילו לאחר הביעור דבמינו במשהו ואפילו הכי שלא
במינו ככ"ט . ועוד דוחק בפירושו דכולהו נולתא הא תליא בשעת הביעור ולמאי תני חדש בישן . ויסן בחדש לתני ורד שכבשו
בשמן אם הגיע טעם הביעור חייב לבצר ואם לאו ילקט . ומפני קשיא זו נראה שכתבנו לכתוב וכבר הגיע וכו' . ולשון הר"ש
צ"ע לכו מלתא דפסיקא הוא הלכך נראה בפירוש הרמב"ם במפרש ורד חדש בשמן יסן ורד דשביעית שכבשו בשמן דששית ילקט
מפני שלא יכנס כח הורדיון וטעמים בשמן שהיין יסן והורד חדש אלא אם יטעמו זמן רב . ויסן בחדש ורד דשביעית בשמן
דשביעית וזה יכנס בו כח הורד וטעמו מיד ומפני זה חייב לבצר השמן . ע"כ . והוסיף כסף משנה וכתב פי' כי הורד היסן
נותן כח וטעם יותר מהר מן החדש . והשמן החדש נוח לקלוט טעם יותר מהיסן . ועיין בפרק י' דתרוומת משנה ה' י'
והרובין חדשים וכו' מ"ט הר"ב ע"פ התוספתא כ"פ הר"ש . והדבר תמוה לפי משנתנו על פיה דמשמע דבעיני אחד שאין
לורד וחרובין אלא שדינס נשנה ועוד דלמאי נ"מ אשמועינן דין דחרובין בעינין אחר מדיו דורד אם שניהם שוין
צדיקם . ובתוספתא פ"ה שונה דין הורד כמו ששניה במשנה . וכן שונה דין החרובין . לכך נראה דמשנתנו חולקת עם
התוספתא ופי' המשנה כמ"ט הרמב"ם דחרובין ביני יכניס בו טעם החרובין מיד ומפני זה על שני הדרכים חייב לבצר ע"כ .
ודברי כסף משנה יש ט"ס וכ"ל פי' שהחרובין נותנין טעמן מיד וכן היין קולט טעם החרובין מיד ולא דמו לוורד בשמן :
זה הכלל וכו' . כתב הר"ב בכל אסורים וכו' ר"ל זה הכלל לאתויי כלל אסורים . והא דתני דעיקר הבצא בשביעית מיירי .
כדקתני חייב לבצר . וכן לשון הרמב"ם ולשאר אסורים כולן רמזו באמרו זה הכלל כל שהוא בג"ט וכו' . ומ"ט הר"ב
ואינו הלכה . ר"ל אלא כדמסיק בפירושו לזש"ה ח' פ"ה ה' דזככת עבודה זרה : שביעית אוסרת בכל שהוא וכו' .
תימא למאי הדר תני ליה והרי זה הכלל ללמד על עצמו של שביעית בא דתני חייב לבצר . וכמו שכתבתי לעיל וכראה בעיני
דפינו דבש"ס הנודר מן הירק דף ג"ח מייתי לה לענין גידולין שאם לקח בכל של ששית ונטעה בשביעית זה סיפא כל שהוא אומר
כל שהוא מבעל את העקר ומחייב כולו בביעור וגידולין מאן דבר שזייהו אלא דתושבה יתירא שמעינן דלענין גידולין שניהם .
ומה שמעיה הר"ש וי"ל וזהו תימא דשלא במינה לא יתכן בגידולין . עד כאן אומר אני דודאי דשלא במינה לא שייך כלל בגידולין
ומיאו . אידי דנסיב במינה לאשמועינן דין גידולין נסיב נמי לשלא במינה אף על גב דלא אנטרין ליה כלל . ומה שפירש הר"ב
שאינו בג"ט קוד' הביעור . עיין מה שכתבתי בזה במשנה ח' מפרק ט' בסויעתא דשמאי . ודין לאחר הביעור עיין מה שכתבתי
במשנה ה' ו' דפרק ט' בסויעתא דשמאי :

פרק ט

א עניני
הכלי
ב שם הלכה יר
ג שם הלכה יר
ד חז"ל פ"ד ס"ט
ה ל"כ
ו נכסין ע"ס
ז פ"ה הל' ד
ח טובה תוקעות
ט פ"ה ש"ז
י אלו"ש ע"ס פ'
יא ח"ה

ד ולקוט לי ירק עיין מ"ס בפרק דלעיל משנה ג' : שברו מותר ואם חאמר ומ"ס מצובע בשכר דמשנה ג' פרק ו' וי"ל כדאיתא במסכת עכו"ם ב"ר"ם השוכר את הסועל דמחלק בין לוקט ירק לחמרים

ד שברו מותר ואין בו קדושת שביעית ואע"ג דשביעית תוספת דמיה האי לאו דמי שביעית הוא : לקוט לי בו ירק : לשון מכה הוא המשמע לקוט לי שוויו ירק אבל לקוט לי לשון שכירות הוא ולא לשון מכר : ככר בפונדיון לא שאמר לו אחן לך פונדיון רק ככר

ד"ה האומר לכוועל הא לך איכר זה ולקטלי ירק היום שברו מותר לקט לי בו ירק דהיום שברו אכור לקחמן הנחתום ככר בפונדיון בשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר לקח מבנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעי' שאין פורעין חוב כדמי שביעית : ד"ה אין גותנים לא לבייר ולא לבלן ולא לספר ולא לספין אבל נותן הוא לבייר דשתות יולטלין הוא נותן מתנת חנם : ו' תאנים של שביעי' אין קוצין אותן במקצה אבל קוצה אותם בתרבה אין דורכין ענבים בנת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין זיתים בכר ובקטב אבל בותש הוא ומבני לבודיה רבי שמעון אומר אף טוחן הוא בבית הכר ומכנים לבודיה : ז' אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול רבי שמעון מריר ואחרון אחרון נתפש בשביעית והפרי עצמו אסור : ח"ה אין לוקחים עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן

שהוא לו אחן לך פונדיון רק ככר שיה פונדיון כשאלהט ירקות שדה אביא לך מותר מ"ס דמתנת חנם יבבי זה לזה לפי שירקות שדה מצויין ללקח ממנו בסת' בהקפה כדרך מוכרי בחנות ולא ישלם לו מדמי שביעית דהוי כסחורה : ה' בייר תופר צורות ומס' ז'ק מ"ס לבני העיר לא יתן לו מדמי שביעית להספיק לו מ"ס לכל תשמישו : ולא לבן מחמם מרחצאות ולא לספר : ש"ה החספסות : ולא לספן ש"ה החספיה : ולכוס' לכל בני דמינן במתניתין יכול ליתן מתנת חנם שלא לשם שכרן ואע"פ שידע שבשכיל שנתלו עתה לא יבצע ממנו שכר : ו' במזקה כלי המיוחד לקץ בו תאנים קרוי מוקצה : במרבה סמין לשון חרב וטעמא משום דכתיב ויק אביה ואת ענבי גיורך לא תצור כדרך הבוצרים : עריבה שלשים זה את העיסה ובקוטב עץ גדול וככר ובראשו אבן גדולה שנותנים על הותים צבית הגד

ככר בפונדיון ל' הרמב"ם ואמר פונדיון ואיסר (כלומר ברש"א) על המנהג הידוע אלסם שהככר בפונדיון והירקות פחות ממה שלוקחין באיסור :

ה לא לביר מ"ס הר"ב להספיק לו מ"ס לכל תשמישו סיים הר"ם אלא דוקא לשמות כדקתני סיפא דזהו לאכלה כ"כ פ"ה שהוכרתי :

ולא לבן כו' מ"ס הרמב"ם בחבורו פ"ו ולא לשאר אומנין ומסתברא דמשנתיו כקטנה לכני לרבותא דכלן וספר הכאת הגוף עושין לו וספן דבר שאי אפשר שיעבור הנחל אלא ע"י ספינה וס"ה דשרי : ו' אין קוצין פ"ה הר"ב דכתיב ואת ענבי גיורך לא תצור כדרך הבוצרים וספרא ובתב הרמב"ם דידוע באמת שאינו רוצה בפסול הוא לאסור הבצירה כלל שהרי הסיר אכילתן באחרו והיתה שבת הארץ לכם לאכלה אבל ר"ל כמו שפי' בספרא (לא תצור) כדרך הבוצרים והכוונה כדי לשנות ושלא יתעסק בפירו' שביעי' כדרך שיתעסק בשאר השנים :

עושין זיתים מלשון ושם עשו דדי בתוליהן (ריחוקאל כ"ג) וס"ה ענין מיעד וסחיטה : רבי שמעון אומר וכו' כתב הר"ב והלכה כר"ם ירושלמי שכן הורה רבי יוחנן : ז' ואחרון אחרון נתפס וכו' כתב הר"ב ומפקינן לה מדכתיב כי יובל היא וגומר ודין היובל ודין השמיטה בפירותיהן שוין לכל דבר כמו שכתב הרמב"ם בחבורו ס"פ עשירי מתורת כהנים וספרי :

ח יאכל כנגדן כתב הר"ב כנגד אותן דמיס יקנה משלו דברים שהם לצורך אכילה וס"ה הרמב"ם מלבד פירות שביעית ועיין מ"ס במשנה דלקמן : אין מביאין כו' דכל דבר שבחובה אינה זאה אלא מן החולין בספ"ק דמעשר שני

נקרא קוטב יבודיה צית הגד קטן כעין עריבה : רבי שמעון אומר כו' והלכה כר"ם ז' שלא יביאנו לידי פסול שחם כפסל בשביל שמן של תרומה ישרף הכל ונמצא גורם לפירות שביעית שלא יאכלו ור"ם מתיר לביא קדשי לבית הפסול ואין הלכה כר"ם והאחרון אחרון נתפס בשביעית כיצד לקח בפירות שביעית כשר הבשר והפירות מתעברין בשביעית לקח בצער דגים יצא בצר ונאסרם דגים לקח דגים שמן יצאו דגים נתפס השמן ומייב לצער הפירות והשמן נמצא אחרון אחרון נתפס והפרי של שביעית עצמו אסור לשלם ומפקינן לה מדכתיב (שם) כי יובל היא קדש מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה אי מה קדש תופסת את ד' ויוולא לחולין אף שביעית תופסת דמיה ויוולא לחולין ס"ל (שם) תהיה בהוויית' תהא' ה' יאכל כנגדן כנגד אותם דמיס יקנה משלן דברים לצורך אכילה ויאכל בקדושת שביעית קיני

אין מביאין כו' דכל דבר שבחובה אינה זאה אלא מן החולין בספ"ק דמעשר שני

קיני

אין מביאין כו' דכל דבר שבחובה אינה זאה אלא מן החולין בספ"ק דמעשר שני

קיני

אין מביאין כו' דכל דבר שבחובה אינה זאה אלא מן החולין בספ"ק דמעשר שני

קיני

קניינים וקניינות שתי מור"ו או בני בני וונה שהיו בין להביא הזבים והזבות והיולדת: ט שחוקי לא אומר לכם מה רבי אליעזר אומר בו רבי עקיבא קבל מרבי אליעזר רבו דמיקל טפי צסיכה וכשאתרו לו שהיה רבי אליעזר

אין סכין כלים וכו' דהא דתנן לעיל דשביעית נתנה לסיכה ר"ל לסיכה אדם לא לסיכה עורות וכלים הרמז"ס וט"ו צמטנה דלקמן: ט רבי אליעזר אומר ידלק מסתברא דאף בכלים ס"ל דיילקו אלא דכי אמר למלתיה

קניינים וקניינות וקניינות וקניינות יולדת מדמ' שביעית ואם הביא יאכל כנגדו אין סכין כלים בשמן של שביעית ואם סך יאכל כנגדו: ט עור ששבו בשמן של שביעית רבי אליעזר אומר ידלק וחכמים אומרים "יאכל כנגדו אמרו לפני רבי עקיבא אומר היה רבי אליעזר עור ששבו בשמן של שביעית ידלק אמר להם שתוקו לא אומר לכם מה שרבי אליעזר אומר בו: י ועוד אמרו לפניו אומר היה רבי אליעזר האוכל פת כותים באוכל בשד חזיר אמר להם שתוקו לא אומר לכם מה שרבי אליעזר אומר בו: י"א מרחץ שהוסקה בתבן או בקש שלו שביעית מותר לרחוץ בה ואם מתחשבה הוא הרי זה לא רחץ: פרק ט הפיגם והירבוזין השוטים והחללוגית בוסבר שבהרים והכרפס של אפר פטורים

אומר ידלק אמר להם שחוקי שאינו ראוי לפרש כמה היה רבי אליעזר מיקל בו והלכה כחכמי: י כאוכל בשר חזיר לאו דוקא שאין האוכל סת כותי לוקה מן התורה אלא מכוח מדרשות מדרבנן: מה רבי אליעזר אומר בו דמיקל בו טפי: י"א ואם מתחשב הוא אדם משוב הוא שני אדם למדים ממנו נרדף להחמיר על עצמו:

פרק ט הפיגם עשב שקורין רוט"א בלע"ז: והירבוזין אסורג"י בלע"ז והשוטים הם אסורג"י של שדות אותן שאינן של גנות והחללוגית פערבי רגל"ה ובלע"ז וירדולאג"ש וכוסבר קוליא"גדר בלע"ז ודוקא של הרים אבל של גינה חשוב הוא: וכן כרפס של נהרות דוקא אבל לא של גינה: כרפס אשי"ז בלע"ז: גרגיר אוריג"א בלע"ז: שחפר"ה גדל באחו אבל של גינה חשוב הוא:

בצור אמרה: וחכמים אומרים כנגדם יאכל מסתבר דטעמא לא היו אלא משום קנסא וכיוצא בזה שמצינו בסוף סרק קמח דמסכת מעשר ט"ע"ט: י האוכל פת כותים כאוכל בשר חזיר ופיר' הר"ב לאו דוקא שאין האוכל פת כותי וכו' וכן פירש הרמז"ס ומשמע דלאחר שגזרו על הכותים שהיו כעכו"ם לכל דבריהם איירינן וקשה דלמני עכו"ם ועוד שאין מדרך המשנה לשנות דין לכותים לאחר שגזרו לפי שאז הם בכלל עכו"ם והר"ש מפרש דמחמיר צפת כותים משום דלא מעשרי כשמוכרין לאחרים וכמו שפורש במשנ' ט' פרק ה' דמח"י ולפירושו קשה דמחמיר תנן פת לתני האוכל פירות כותים אבל התוספת צמטת חולין סרק קמח דף ד' כתבו שגזרו על פתן לפי שהיו מצטלן בכין בית המקדש צימי עזרא כדאמר צפרקי ר"א

ט"א ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט

ולכא למימר דהיינו ככותים ראשונים דכתיב בהם (מלכים ב' י"ז) ואם אלהיהם היו עובדים דהא קאמר בהם מלאך א"ר אליעזר כל האוכל פת כותים כאוכל בשר חזיר ומנינא נמי לקחן שחיטת מין לעכו"ם כמו פת כותי ושם דף י"ג כתבו פתו פת כותים צפרקי ר"ה יש עזרא וזרובבל בן שלתיאל ויהושע בן יהוודק נידו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות טינוקות ושלש מאות ס"מ והיו תוקעין והלויים משיררים ומסיימים בה מלאך אמרו כל האוכל כח כותי כאלו אוכל בשר חזיר ע"כ. הרי מוכח שאין גזירת פתן אותה הגזרה שגזרו עליהם להיות כעכו"ם לכל דבריהם אבל מ"מ אין הענין כמו שגראה לכאורה מדברי התוספת שבימי עזרא גזרו על פתן שהרי מלאך אמרו כו' אלא ז"ש התוספת בדרך ד' שגזרו ר"ל החכמים שגזרו וסמכו על הנידוי צימי עזרא שהיה לפי שבטלו כו' ולישנא צימי עזרא דנקטי התוספת קאי אדכתיב לפי שהיו מצטלן כו' דאלת"ה הכי הל"ל שגזרו על פתן צימי עזרא לפי שהיו כו' וצריכין לומר גם כן דהך דמלאך אמרו כו' צפרקי רבי אליעזר מהיך דאמר לפני רבי עקיבא נתיסדו: י"א מרחוץ שהוסקה בתבן וקש וכו' מותר וכו' לשון הר"ש א"ע דתבן וקש של שביעית אסור דתנן לקמן ע"כ והוא צמטת ז' ט"ט וכתב בכ"מ צפ"ה דאם הוסק צדוענד קאמר דמותר לרחוץ בה ועי"ל דלכתחלה גמי מותר להסיק בהן מרחץ משום דנודך אדם הוא וכדסתן כל שאינו מיוחד למאכל אדם עושין מומנו מלוגמא לאדם עכ"ל ולפי תירוץ השני קשיא דאשמועינן הא דואם מתחשב צמלוגמא ומאי אריא מרחץ וגראה דאותו תירוץ לא קאי אלא לפירוש הרמז"ס דמכרש צאדם המתחשב דאסור שמה יסיקו בה דברים אחרים בשבילן כדי שיכא ריחם נודף ויהיו דברים הנאכלים ועל פי זה הקשה הר"א ד' מאי אריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית אפילו בשל שאר שנים לא ירחוץ בשנה השביעית מכני זה בהשם ותידך הכסף משנה דאה"נ ומשום רישא דמותר נקט של שביעית א"נ לרבותא נקט שאף על פי שידוע שלא הוסקה אלא בתבן וקש לא ירחוץ בתבן ע"כ ופירוש תבן וקש כרפ"ט דצ"מ:

פרק ט והירבוזין השוטים כן גירסת המשנה וכן נראה פירוש הר"ב שהוא לועז לשניהם אכפרג"י וכ"כ הרמז"ס בהדיא אבל גרסת רש"י צפרק לולב הגזול והשוטים ומכרש הירבוזין אוייל"ש והשוטי' אישכר"ש צמטות וראיתי:

[שלה] לוד ומציק חורון עד הים שלשה חלוקות של
 עבר הירדן ושפלת לוד כשפלת הדרו' דכל זמן שאוכל בשפלת
 [הדרום] אוכל בשפלת [לוד] והער של שפלת לוד אוכלים
 בו כל זמן שאוכלים בהר המלך : מבית חורון ועד הים
 מדינה אחת . וכל זמן שלא כלה
 לחיה מאחת מן המקומות
 שביניהם יכולים כל אגשי הגבול
 ההוא לאכול על ידי המקום
 האחד שלא כלה בו לחיה מן
 השדה : ג' ולמה אמרו ג' ארצות .
 הואיל ושלושה ארצות בכל אחת
 הרי כאן טעמה ארצות לחיה
 הלכחא אמרו שלשה ארצות
 לביעור וכו' לא : סיחיו אוכלים .
 ביהודה עד שיכלה האחרון שבג'
 ארצותיה וכן בגליל וכן בעבר
 הירדן אבל אין אוכלים ביהודה
 על ידי ארצות שבגליל ולא בגליל
 על ידי ארצות שביהודה דבמירי
 לאין חיה שביהודה מתרחקת
 לאחת מיהודה לגליל ומגליל

שלה בהר המלך . מבית חורון ועד הים
 מדינה אחת : ג' ולמה אמרו שלש
 ארצות . שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת
 עד שיכלה האחרון שבה . רבי שמעון
 אומר לא אמרו שלש ארצות אלא
 ביהודה . ושאר כל הארצות בהר
 המלך . וכל הארצות באחת לזיתים
 ולתמרים : ד' אוכלין על הרמוסקר .
 אבל לא על השמור . רבי יוסי מתיר אף
 על השמור . אוכלין על הטפוחין ועל
 הדופרא . אבל לא על המתוניות רבי
 יהודה מתיר בל זמן שבכרו . עד שלא
 יבלה הקיץ : ה' הובוש

ליהודה אבל יוצאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה :
 ושאר כל הארצות בהר המלך . שאר כל הארצות שבא"י
 אוכלים על ידי הסירות הנמצאים בהר המלך והוא היה רב
 הסירות ואחרון מכל שאר ארצות שבארץ ישראל : וכל
 הארצות כאחת לזיתים ולתמרים . כל הארצות שבארץ יש
 אוכלים זיתים ותמרים על ידי ארץ אחת שלא כלה ביהודה
 והתמרים לחיה מן השדה בן שתייה הארץ היא ביהודה
 או בעבר הירדן או בגליל ואין הלכה כרבי שמעון : ד'
 אוכלים על המוסקר . אוכלים ממה שבית על ידי שמו
 מאותו המין במקום המוסקר אבל אם כסק וכלה אותו המין
 במקום המוסקר אף ע"פ שנמצא ממנו במקום השמור בבית
 או בגנות חייב לבער בהאמון כלה לחיה מן השדה כלה
 לבהמך מן הבית : רבי יוסי מתיר אף על השמור . ואין
 הלכה כרבי יוסי : אוכלים על הטפוחים . על מה שמשימים
 העופות בטפוחים שהן כלי חרס הכנויים כמותל אשר שם
 צפרים יקננו ואוכלים ממה שבית כל זמן שישו מאותו המין
 בטפוחים : ועל הדופרא . אילן שעושה פירות שני טעמים
 בשנה אוכלים צראשון עד שיכלה האחרון שבמנינים : אבל
 לא על הסתוניות . אין אוכלין בענבים על ידי הענבים
 הגדלים בימות הסתיו : רבי יהודה מתיר . לאכול בענבים
 על ידי הסתוניות כל זמן שבכרו קודם שיכלה הקיץ ואין הלכה
 כרבי יהודה :

התו' וכתב עוד שאפשר שיש האיסור מדבריהם ואולי הביעור
 כולו חומר מד"ס והמקראות שהביאו בת"כ אסמכתו והשפלת
 יסורשו דבוי הר"ב דה"ק חייב לבער ומסו הביעור או לאכלן כולן
 מיד או להפקיין וכו' . והדרשה שכתב הר"ב כלה לחיה מהה"ד
 כלה לבהמ' קרי ביה כלה קמ'בול'
 קמץ כלומר כלה האוכל לחיה כו' .
 וכלה תניין בסת"ס וליר"ל ציווי :
 כ"כ רש"י בס"ק דפעי' ד' ע"ב :
 ג' עד שיכלה האחרון שבה פי'
 הר"ב שבג' ארצותיה וכו' פ'
 הרמב"ם ויוסיים ושארם של שלש
 שלש אינו לענין תוס' דין מן
 הדין אבל הוא מכלל ההגבלות
 שנתקן להם ע"כ : רבי שמעון אומר
 לא אמרו ג' ארצות אלא ביהודה ר"ש
 פליג אפ"ק דס"ל דדין ג' ארצות
 יהודה ועבר הירדן והגליל . וככל
 ארץ מהס' ג' אלא דלענין שביעית
 כל ארץ אחת היא ולאמר ר"ש
 דאדרבא לא אמרו ג' ארצות אלא
 בארץ אחת שהיא נחלקת בעצמה
 לג' אבל זאת המרץ היא יהודה כלבד אמנם שאר הארצות כו' ועם
 זה תתישב קושיית הסו' שהקשו מדאמר ר"ש ג' ארצות ביהודה כו' פ'
 לת"ק דהא משמע דר"ש בא להורות להם ביה' ולפי מ"ש נוחא :
 וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים . סובר ר"ש דלזיתים
 ותמרים מתרחקים . דהא אין מתרחקים טעמא משום
 דבמירי לאין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל וכו' כדאי'
 בפ' מקום שנהגו דף ג"ב ע"ב . וס"ל לר"ש דכתיב פירו' גדילי' .
 ולפיכך מתרחקים . ומדברי הרמב"ם בפ"ו בחבורו שואת הבבא
 דוכל הארצות כו' דברי ר"ש וכו' מוכח הברייתא שהביא הר"ב
 בתשנה ח' : ד' רבי יוסי מתיר אף על השמור . וסימא דלת"ק
 שמור היינו מה שבביתים ומה שבגנות ואי אמרם אף על השמור
 א"כ זמן הביעור אימתי . וא"ל לומר שסובר דומעט קדושים הם
 לכל פירו' ופירי כדפתיא בברייתא שהביא הר"ב בתשנה ח'
 והתורה שאמרה ולבהמך ולחיה אש' בארץ סזכה על רוב
 שנים והסירה לאכול בכל שביעי' עד אוקס הזמני שברוב השני'
 אין לחיה עוד נשדה' דלשון אף על השמור לא משמ' שמור מוס'
 הטעם אלא מטעם שסומכין אף על השמור וזה פתחא . אבל כ"ל
 שזה שאמר ר' יוסי אף על השמור ס"ק לא בדברי סת"ק שאוסר
 על כל שמור . אלא מצינו שר"ש לאכול אף על השמור יומיו לא
 עכ"ל שמור קאמר דולאי ליסא דא"כ זמן ביעור אימתי . אלא
 מיהת יש שמור שיאכל עליו . וממילא הסתות שבשמור קאמר
 דתפסת מושטקפסת וסייטו כגון מן צדקן והאילן במקום
 שמור הוא עומד מ"מ הואיל והסירות עדיין במחור אוכלין
 עליהם ולמדתי פי' זה בדברי ר"ן יוסי מל' הרמב"ם בחבורו פ"ו שכתב היו לזמנים של שביעית וכלו הענבים מן השדה תן הבנו'
 והפרדסים שהם הסקר אע"פ שעדיין יש ענבים בגפנים שבמך הסירות אינו אוכל מן הזמנים מפני ענבים לו שבחצר לפי שאין
 מזויין לחיה עכ"ל וס' ובר אמי שלא הוצרך להוסיף גפנים שבחירות

א פסחים נכ :
 מ"י פ"ו מה"ס
 ויגל ה"ל ע'
 כ"ס הלכה י"ג
 ד"ס הלכה ז

אלא ב' א

אלא לא זוקי מדעת רבי יוסי . ונמצאת למד שזו היא דעת רבי יוסי דיתובר בגמרא שבתירות אף על פי שבמקום שמרס עומדים חילולו כבי אוכלים עליהן . ועל השמור כביולא בזה הוא שאמר שאוכלים עליו ולא על כל שמור :

א פסחים כג ב טס הלכה יז ב טס הלכה יז

ה רבי יושע אומר אף על האחרון . פירש הר"ב מקרא יתירה דאמר מן השדה תאכלו . ואם תאמר לרבי אליעזר הך קרא מה עבד בזה . והתוספות דפכהו דף כ"ג הביאו ת"כ דפרשת בהר דרבי אליעזר נמי דריש לסדרתו מהך קרא ופירשו דסבר רבי אליעזר דאי לאו האי קרא [ה"א] לאותו המין דוקא יבער ולא יותר אף על פי שטעם האיסור מעורב בהן דלא דמי איסור דבעור לשאר איסורים דהא שרי לעניים (במשנה ח') וה"א דנחשבים כמבוער כיון שאין כאן אלא הטעם ורבי יושע סבר דדאי הטעם חשיב כמבוער והאי קרא אחיזה להחיר אף גוף אותו שכלה הואיל ומעורב בהן הטעם תן המותרין וכי קאמר רכו' ועיין עוד בסמוך :

מערב בהן דלא דמי איסור דבעור לשאר איסורים דהא שרי לעניים (במשנה ח') וה"א דנחשבים כמבוער כיון שאין כאן אלא הטעם ורבי יושע סבר דדאי הטעם חשיב כמבוער והאי קרא אחיזה להחיר אף גוף אותו שכלה הואיל ומעורב בהן הטעם תן המותרין וכי קאמר רכו' ועיין עוד בסמוך :

רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה וכו' לשון התוספות ורבן גמליאל סבר ממשות של כל אחד שכלה מן השדה איסור אבל הטעם הוא כמבוער ע"כ . וכל דאחיה ליה כתי מקרא דריש רבי יושע וסבירא ליה דאי לאו ההוא קרא ה"א דאף הטעם אוסר והכל יבער דדיון ביעור ה"א דשוה לשאר איסורים לאסור בטעמו קמשמע לן הך קרא מן השדה תאכלו שכל זמן שהמין בשדה אף ע"פ שיש בו בלוע טעם איסור לית לן בה ואתה אוכל מן הבית . ופסק הר"ב הלכה כרבן גמליאל אפי"ג דתנן והלכה כדבריו כמו שכתבתי כבר בזה במשנה ו' פרק ג' דפיהא ועוד בירושלמי משמע דל"ג במשנה והלכה כדבריו דאיתא התם תני והלכה כדבריו . וכן בסדר המשנה שבירושלמי ל"ג לה

ה הכובש שלשה כבשים בחבית אחת . רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון . רבי יהושע אומר אף על האחרון . רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו . רבי שמעון אומר כל ירק אחד לבעור . אוכלין כרגילה עד שיכלו סגרות מבקעת בית גמופה : ו המלקט עשבים לחים עד שייבש המתוק . והמגבב ביבש עד שתרד רביעה

ה הכובש ג' כבשים . שלשה מיני ירק : בחבית אחת . של חומץ או של ציר כדי שיתקיימו שלשה מיני ירק יחד : רבי אליעזר אומר אוכלים על הראשון . וכיון דכלה מין אחד מתן מן השדה נאסרו כלם ואפילו אותן שלא כלו שאותו מין שכלה נתן טעם באותן שלא כלו ואסרן דתנן לעיל בפרק ז' שביעית אוסרת במינה במשהו שלא במינה כ"ט : רבי יושע אומר אף על האחרון . על סמך מין הכלה אחרון ואכל משלשתן אף על פי שסבר כלו השנים לחים ש שדה וטעמא דר' יושע הואיל ואלו שכלו בלועים מטעם אותו שלא כלה דאמר קרא (ויקרא כ"ד) מן השדה תאכלו את הבואה כל זמן שהיא אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית והאי קרא יתירה הוא דהא

דרשינן לה מן ולכהמתך ולחיה אשר בלרנך כל זמן שהיה אוכלת בשדה תאכל לבחמתך מן הבית וכו' אלא קרא לכבושים הוא דאחיה והכי קאמר מן השדה תאכלו את הבואה אם יש בשדה מקצת מן הדבר הנכבש בבית שהטעם הכלוע בדבר הנכבש יש במינו עדיו בשדה שעדין לא כלה אפי"ג שיעקר הסרי כלה אף על פי קאן תאכלו את הבואה והינו זקוק לבער : כל ירק אחד הוא . לא נתנו חכמים שיעור לכל ירק וירק בפני עצמו אלא אף על פי ששלשתן כלו מן השדה הואיל ואיכא שאר ירקות שלא כלו אוכל על ידי שאר ירקות ולא יבער מן החבית עד שיכלו כל הירקות כלן מן השדה והלכה כרבן גמליאל דכל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית ואוכל את השאר : ו המלקט עשבים לחים . אוכלן בלא ביעור עד שייבש לחלוטית הארץ המתק את הפירות משם ואילך חייב לבער : המגבב ביבש . המלקט בעשבים יבשים אוכלן בלא ביעור : עד שתרד רביעה שניה . שהיא שנה בינונית כ"ג במרחשון משם ואילך חייב לבער :

כמותו אלא שהוא על דעת רבי והגמרא פסק והלכה כרבי מחבריו ע"כ . אבל תימה דאי הלכה כרבן גמליאל אם כן הא דפירש הר"ב דכ"ט קודם ביעור דלא כהלכתא : אוכלין ברגילה וכו' רגילה מפורש בריש פרק ו' ח"ל הרמב"ם רגילה הוא עשב חלובלוגית ויש בו ליחות הרבה ובסביל זה תעמוד ימים רבים ואם פסקה ממקום אחד נתלאת בארץ שיהיה יותר לח ממנו ואף על פי שאין אלו רואים אותה היא במקום נסתרת מן הארץ שכן דרך גדילתה וכשהם רואים שיבש בבקעת בית גמופה יודעין שכבר יבשה בכל מקום ולא נשאר ממנו בלום מפני שזו הארץ ליהא מאוד ובסביל זה נקראת בית גמופה שהיא ארץ רבת הליחות ועשב הריא עומד ימים רבים עלהארץ והיא הסגרות והיו ידועות במקום הכוא אבל אין אכחשו יודעין אותן עד כאן :

ו שייבש המתוק עיין ריש פרק ג' בפירוש הרב רבינו עובדיה מברטנורה שיפרש בענין אחר ממה שפרש בכאן : והמגבב ביבש . פירוש הרמב"ם אוסף העשבים הלחים נקרא מלקט . ואוסף הכבשים נקרא מגבב לקוש פ' (שמו"ה) תרגום לגבב גילי טו' :

רביעה

דמטנה ב' משרשדביעור שערף או ישליך לים המלח :
 ט ימכרו לאוכליהן פירש הר"ב והרמב"ם שיפרע
 אותן מהשקן שזיסוכו והדמים יתחלקו
 וקלת קשה לדישנא דהכאל לא דמו ללישנא דרישא ינתנו
 לאוכליהן ששים פירשו שאף הוא
 בכלל והפירוש ינתנו לכל מי
 שיאלץ והכא הכי קאמר ומכרו
 לו לצד רך האוכלי :

א חייב מיתה
 ב כחול וכל
 ג כחול וכל
 ד כחול וכל
 ה כחול וכל
 ו כחול וכל
 ז כחול וכל
 ח כחול וכל
 ט כחול וכל
 י כחול וכל

שלא יחזיק טוב למו שהורישלו או שנתנס לו במתנה א לא יאכל
 אותם עם אחרי כדי שלא יהא אוכל פירו' שביעי' בטובה או חכ"א
 אוןהחוט' נשכר חכמי' לדבריו דר"א קאמר לילדין מות לאכול
 פירות שביעי' בין בטובה בין שלא בטובה אללא לדידך דאמר'
 אסור לאכול פירות שביעי' בטוב'

הכי קאמרתי ונתנו לאוכליהן
 ושריית למו שנתנו לו פירו' שביעי'
 במתנה לאכלן עם אחרים והלא
 מצינו חוטא נשכר שאוכל אותם
 כל בני אדם והדין נותן לפי דברך
 שימכרו לאוכליהן שיפרע אותם מה
 שהן שווין כדי שלא יהא חוטא נשכר
 והדמים יתחלקו לכל אדם ואין
 הל' כר"א : האוכל מעיסת שביעי'
 עד שלא הורמה חלתה חיי' מיסתי
 דלא תימא און חלה בשביעי' משו'
 דכתיב לאכלה ולא לשרפה וחלה
 נטמאת טעונה שריפה קמ"ל
 דראשית עריסותיכם אמרה תור'
 מאינו עיפה שתהיה חלה תרמו :
 פ"י **שביעית** משמטת
 את המלוה

וחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא
 ימכרו לאוכליהן ודמיהם יתחלקו לכל
 אדם האוכל מעיסת שביעית עד שלא
 הורמה חלתה חייב מיתה :

פרק י שביעית משמט את המלוה
 בשטר ושלא בשטר
 הקפת החנות אינה משמטת ואם עשאה
 מלוה הריוזה משמט רבי יהודה אוכרי
 הראשון הראשון משמט ששכר שביד
 אינו משמט ואם עשאו מלוה הר"י
 זה משמט רבי יוסי אומר כל מלאכה
 שפוסקת בשביעית משמטת ושאינה
 פוסקת בשביעית אינה משמטת : ב
 השוחט את הפרה וחלקה בר"ה
 אם היה החדש מעובר משמט ואם לאו
 אינו משמט

האונס
 לתבוע הלוואתו חתרו כדכתי (רבי' ט"ו) שמוט כל בעל משה
 ידו : בשטר שכתב לו שטר באחריות נכסים ושעבד קרקעות
 על המלוה דמחוי כמי שמשכן קרקעו אללו אפי"כ שביעית
 משמטת : הקפת החנות שקנה ממנו באמנה אינה משמטת
 דאין זה חוב ואין זו דרך מלוה : ואם עשאה מלוה שחשב עם
 הקונה וקפן עליו במלוה : הראשון הראשון משמט אם לקח
 באמנה פעם ראשונה מן המלוה ואחר ולקח שניה הראשונה נעשו'
 מלוה ומשמטת ולא השניה חזר ולקח שלישי ראשונה ושניה
 נעשו מלוות ושביעית משמטת ולא השלישית וכן לעול' האחרון'
 און שביעית משמטת וכל האחרות שביעית משמטת הואיל
 והיה ראוי שיתן מעות הראשונה קודם שיקח השניה בהקפה ולא
 נתן נעשית ראשונה מלוה וכן לעול' ואין הל' כר"י יהודה : כל
 מלאכה שפוסקת בשביעי' אי שטר שכיר זה ממלאכת הפוסקי'
 בשביעית כלומר ממלאכו' שאסור לעשותו בשביעי' כגון חרישה
 וקצירה ועבודת קרקע נעשה שטר זה שביעי' כמלוה ושביעית
 משמטת ואם לאו ששטר זה שביעי' לו היה משאר מלאכות
 שאין אסורות בשביעית לא נעשה כמלוה ואין שביעית
 משמטת ואין הלכה כרבי יוסי : ב השוחט את הפרה בשנה
 שביעית וחלקה ביום ראשון של שני ימים טובים של ראש
 השנה אם היה אלול מעוברת נמצא דיוס ראשון שנתחלקה
 היה חול וזהו יום אחרון של אלול של שנה השביעית
 ושביעית משמטת כסופה דכתיב (שם) מקץ שבע שנים
 תעשה שמטה :

האונס

פרק י בשטר לשון הר"ב שכתב לו שטר באחריות
 וכו' כלומר דאפילו שהאחריות
 מפורש בו והשאל שללא בשטר כלומר בשטר שכתב סתם
 ולא פירש בו האחריות ורצו ושמואל דאמר תרווייהו הכי
 בפרק ד' גיטין דף ל"ז ואף על גב דק"ל כחכמים דמטהו'
 ס"ק דב"מ דאחריות ט"ס ואפילו לא נכתב ככתוב דמי מכל
 מקום לענין השמטת כספים איצטריך לאשמועינן דאפילו
 כשפירש בהדיא לא מהני לומר דלכך פירש בהדיא כדי שיהיה
 כמו משכון והשתא א"ש דלא הוה זו ואז"ל לזו דתנא ושללא
 בשטר לגלויי אבשטר דמיירי במפורש בו אחריות והרמב"ם
 בפירושו פירש שלא בשטר קודם בשטר משמע שכך היתה
 גירסתו ושם שטר מפורש במטהו' פרק קמא דב"מ ופי'
 אחריות כתבתי במטהו' פרק ג' דפאה ועוד במשנה ה'
 פרק קמא דקדושין :

ב השוחט את הפרה וכו' משמע ול"ד להקפות
 חנות ושכר שכיר דמטנה דלעיל דהקפת חנות
 דרך להקיף שנה ושנתיים וכסוף נוטל חובו ואין דרך לנגשו'
 וכיון שכן הו' ליה כהלוה עד אחר שביעית דלרוב הפוסקי' אין
 שביעית משמטתו וכן השכיר דרכו לקבץ שטר שנה או שנתיים
 צד שכירו ואינו נוגשו לתקם לו אכלהם בידו כפקדון או
 כהלוה עד

א חייב מיתה
 ב כחול וכל
 ג כחול וכל
 ד כחול וכל
 ה כחול וכל
 ו כחול וכל
 ז כחול וכל
 ח כחול וכל
 ט כחול וכל
 י כחול וכל

האונס והמפתח שנותני' חמשים שקל : והמוציא שם רע . שנותן מאה : וכל מעשה בית דין . ממון שכתבו עליו פסק דין חייב אתה ליתן לו : אין משמטין . שכיון שפסקו בית דין על המזון כגבוי דמי וכאלו הגיע

המשכון . דכתיב (דברים ט"ו) ואשר יהיה לך את אחיך משמט יודך פרט לזה שיש לאחיך בידך . והמוסר שטרותיו לב"ד . דכתיב ואשר יהיה לך את אחיך פרט למוסר שטרותיו לבית דין שביט דין ישלח זה החוב אלל אחיו : ג פרוזבול . פרוז תקנה בול עשירים דכתיב (ויקרא כ"ו) ושברתי את גאון עווסם ואמר רב יוסף אלו בולאות שניהודה תקנה לעשירים שלא יעברו על השמר לך כן יהיה דבר עם לנכד בליעל ותקנה לעניים שימלאו מי שילוח להם והשמט כספים בזמן הזה דרבנן דכתיב (דברים ט"ו) וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ירוצטתי שמטות הכתיב

מדבר אחת שמטת קרקעות ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע איך אתה משמט כספים ורבנן הוא דתקינן שמטת כספים בזמן הזה ומשום הכי היה כח ביד הלל לתקן פרוזבול להפקיע דין השמטה הואיל ואין שמטת כספים בזמן הזה אלא מדברי סופרים : ד זה גופו של פרוזבול יעקרו ושרשו : והדיינים פותמים למטה או העדים . להכי קתני הדיינים או העדים ללמדך שיכול העד להיות דיין או הדיין ועד דרבנן עד נעשה דיין ופרוזבול דרבנן הוא :

ה פרוזבול

אחר שביעית . אבל המוכר חפץ לחבירו ולא קבע לו זמן לפרעו אחר שביעית מיד כשמוכר לו הוה ליה כאלו הלוחו ושביעית משמטתו והיינו טעמא דהשוחט את הפרה וחלקה ברה"ו וכו' בית יוסף ח"מ סימן ס"ז ע"ש י"ט : המלוה על המשכון . פירש הר"ב דכתיב

"האונס . והמפתח . והמוציא שם רע" וכל מעשה בית דין . אין משמטין . המלוה על המשכון . והמוסר שטרותיו לבית דין . אינו משמטין . ג פרוזבול אינו משמט . זה אחד מן הרברים שהתקין הלל הזקן . כשראה שגמנעו העם מלהלוות זהאת זה ועוברין על מה שכתוב בתורה . (דברים ט"ו) השמר לך פני יהודה רב עם לבבך בליעל וגומר . התקין הלל לפרוזבול : ד זהו גופו של פרוזבול . מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני . הדיינים שבמקום פלוני . שכל חיב שישלי . שאגבנו כל זמן שארצה . והדיינים חותמין למטה . או העדים : הפרוזבול

אשר יהיה לך פרט לזה וכו' . ושאתי משעבוד קרקעות דק"ל מלוה קונה משכון משום ולך תהיה לזקה . במרא דביטין דף ל"ז . והיינו שלא בשעת הלואה דקרא שלא בשעת הלואה כתיב . ומכל מקום הואיל . ושלא בשעת הלואה קונה אלים נמי שעבודיה דבשעת הלואה דלא משמט דהא הכא דתנן מלוה על המשכון משמע שההלואה על המשכון היה פוסקות סס :

ג פרוזבול . פירש הר"ב פרוז תקנה . בגמרא . דביטין פרוז פורסא דמלתא . ופירש רש"י תקנה אבל הרשב"ם פ"ד דבבא בתרא סוף דף ס"ה כתב פרוז ריוח כתיב הפרוז על

מדותיו דמכנת נדה . עד כאן . ומה שכתב הר"ב בול עשירים וכו' ותקנה לעניים . בגמרא דביטין אמר רב חסדא פרוז בולי ובועי . וכתבה הר"ב בפרק ג' דמ"ק . ועיין סס' וכתב בכסף משנה בריש פרק ג' מהלכות תמרים דהא דאמר בועי ואנן פרוזבול קרינן משום דמשמע דלאו תקנה וסייב לפורה שלא יעברו על השמר וגומר אלא עקר התקנה לעשירים שלא יפסידו ולעניים שלא תגעול דלת :

שהתקין הלל הזקן . פירש הר"ב שהיה כח ביד הלל לתקן משום דהשמטת כספים בזמן הזה דרבנן דכתיב וזה דבר השמטה וכו' . בזמן שאתה משמט קרקע וכו' . במרא דביטין דף ל"ו . לשון הר"ש . ומפרש ר"ת דהך שמטת קרקע דבזמן שהיוכל כובג שמשמט קרקע שביעית נוהגת ובסס ר"ת פירשו דכתיב שני נהגו יובל והלל לדורות הבאים תקן דיועיים היו שהבית עתיד ליחרב . ע"כ . ודברים אלו בתוספות : ורש"י מפרש סס כפירוש הראשון :

ד איש פלוני ופלוני הדיינים . בריש פרק ד ביטין דף ל"ב פליגי רב נחמן סבר דדוקא תני תרי לאשמועינן דסגי בבית דין של שנים דבשלמא בבי דינא דמיונא בעינן שלשה אבל הכא חודועי בעלמא הוא ובתרי סגי . ורב שטח סבר דהכא נמי בעינן תלתא ותנא אטו כירוכלא ליחשב ולצל . וכתב"ס העתיק המשנה כזורתה . והטור חושן משפט סימן ס"ז כתב פלוני ופלוני ופלוני . ויהיב בית יוסף טעמא דפסק רב שטח דמסתבר טעמיה והכא איסורא ולא ממונא ואין זה בכלל הלכה כרב נחמן דביני : שכל חוב שיש לי שאגבנו . ובביטין גמרא דף ל"ו שיש לי אצל פלוני . וכן כתב הרב רבינו עובדיה מברטנורא סס במשנה ג' :

או העדים . פירש הר"ב ללמדך שהעד נעשה דיין . וכך כתב הרמב"ם דבגמרא אמרינן עלה כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים ופירש רש"י כגון דוכרן סהדותא דהוה בלכפנא כו' וחתמי למטה אני פלוני דיין . ע"כ . ואשמועינן דאף על גב דטעמא דפרוזבול הוא משום דכל שביד בית דין כגבוי דמי . ואני להעיד בקס לפניהם אפילו הכי תמי דיינים נעשו דיינים דעד נעשה דיין דרבנן :

ה והמאחר

מ"א סס טור
ס"ע סס סע"א
כ"ס סס"ו ס
ג' ביטין לו יכו'
ג' סס סע"א יא
ה ביטין לו'
סס ס"ב יע
ו סס"ג יע
סס סע"א יע

לוחבין לאיש על נכסיו אשתו כגון קרקע של נכסיו מלוג שהוא אוכל טירות : על נכסיו אפיטרופין : שלווין לצורך ביתומים והיתומים אין להם קרקע : ז' כוורת דבורים וכו' כשהיא מחזרת בטיט הכל מודים שהיא בקרקע לכל דבר ואם ביתה מונחת על גבי יתדות הכל מודי שהיא ככלים ואינה בקרקע לא נחלקו אלא שמונחת על גבי קרקע ואינה מחזרת בטיט : ר"ל יעזר אומר הרי היא בקרקע ונקנית בכסף גשטר ובחזקה בקרקע : וכמתבין עליה פרוזבול . אם יש ללוה כוורת לאו היה לו קרקע : ואינה מקבלת טומאה . כדרך שהקרקע המחזרת אינו מקבל טומאה : והרודה . מחלות דבש שבחוכה בשנת חייב חטאת כחולש דבר ממקום חזרו דכתיב (שמואל א' י"ד) ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אלא דבש אלא מה יער החולש ממנו בשנת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו חייב חטאת ואין הלכה כר"א :

כותבין לאיש על נכסיו אשתו וליתומים על נכסיו אפיטרופין : ז' כוורת דבורים רבי אליעזר אומר הרי היא בקרקע . וכותבין עליה פרוזבול . ואינה מקבלת טומאה במקומה . והרודה ממנו בשנת חייב . וחכמים אומרים אינה בקרקע . ואין כותבין עליה פרוזבול . ומקבלת טומאה במקומה . והרודה ממנו בשנת פטור : ה' המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני . יאמר לו אף ועל פיכן . יקבל ממנו . שנאמר (דברים ט"ו) וזה דבר השמטה . כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו . יאמר להם רוצח אני . אמרו לו אף על פיכן . יקבל מהם . שנאמר (שם ט"ו) וזה דבר הרוצח : ו' המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נזוהה ממנו . הלווה מן דגור שנתגיירו בניו עמו . לא יחזיר לבניו . ואם

מקץ שבע שנים : אמר לו אעפ"כ אמר לו הלוא אעפ"כ אני רוצה לפרוע לך : יקבל ממנו . ולא עוד אלא שמתר לו שתהא ידו פשוטה לקבל בשעה שאומר לו משמט אני . שנאמר וזה דבר השמטה . כלומר דבור בעלמא שזוניה מפיו שהוא משמט דיו ובדבור ראשון שאמר משמט אני סגי ואין צורך שיאמר וישנה שנאמר וזה דבר אין לך אלא דבור ראשון וכן וזה דבר הרוצח : ה' המחזיר חוב בשביעית . לזה שאומר למלוה אעפ"כ ומחזיר לו מעותיו רוח חכמים נוחה הימנו : לא יחזיר לבניו . אינו חייב להחזיר לבניו אם מת הגר : אם

וליתומים על נכסיו אפיטרופוס . דתקנהו לטובת עניים תקנהו כמו כן שימלאו מי שילוח להם כדלעיל . ולפיכך אמרו גשט לאפיטרופוס חלוה לטובת היתומים קרקע שכותבין עליו פרוזבול הואיל והוא לזה אף על פי שלא לצורך עצמו לזה והוה שכתבו הר"ז והר"ש הלויים לצורך היתומים . ע"כ . ואלו היה אביהם חייב ולא הניח קרקע דמתקנת הגאונים גונים ממטלטלים כמ"ש בפ"ח דכתובין מסתבר דאף ע"פ שיש לאפיטרופוס שלהם קרקע כיון שהאפיטרופוס לא לזה אין שייך לכתוב פרוזבול על סמך קרקע שלו :

ז' כוורת דבורים . משנה זו שנויה עוד בסוף מסכת עוקצין והכא אגב שביעית תנייה והתם אגב עומאה . הר"ש ועיין מ"ש עוד שם : הרי היא בקרקע . כתב הר"ז ונקנית בכסף ובשטר ויבחזקה וסיים הרמב"ם וסיקנה על גבה מטלטלים ואמר דיני הקרקעות : וכותבין עליה פרוזבול . אע"ג דתנן הרי היא בקרקע איצטרדיך לאשמועינן דכותבין כו' דסד"א דלא סמכה דעתה דמלוה עליוה מאחר שהיא מטלטלת אי נמי לאשמועינן אף על פי שאין שכוורת ללוה כי אם הדבש . בפירוש הגור . וכתב עוד דמיירי שאין מקום הכוורת ללוה ולא השאיל לו המלוה המקום . ופשוט הוא ממתניתין דלעיל :

פטור פירש הרמב"ם ד"ל כטור ממיטה וחייב מלקות על כל פנים . ור"ל מכות מרדות ועיין מ"ש בריש שבת בס"ד : זה המחזיר חוב בשביעית . לשון הר"ז בסוף שביעית דהיינו בשמיטתה כלומר ששמטה . ואכת' בסוף שביעית לא ניחא . וז"ל הר"ש בשביעית ניום אחרון של שביעית אי נמי בשמיטת דשעה אחרונה של שביעית משמטת ע"כ . ורש"י בפרק ד' דגיטין ד' ל"ז כתב בלשון אחרון :

* אמר לו אף על פי כן כו' . פירש הר"ז אמר ליה כו' אני רוצה לפרוע לך כ"כ הר"ש ודבר תימה הוא דאם יקבל בפרעון אם כן אינו משמט ואי מהני שאמר משמט אני ואינו עושה כן ובגמרא דבריימא [סס] כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו כן ובמתנה אני נותן לך ופסקוהו הסוסקיס עיין בח"מ סוף סימן ס"ז : וזה דבר השמט . פירש הר"ז אין לך אלא דבור ראשון . וז"ל הר"ש מדכתב וזה דרש דא"ל אלא לדבור אחד : רוצח וכו' . שנויה עוד בסוף פרק ד' דמכות : יחזיר לבניו . דאף על גב דמד"ם גר יורש אביו כמ"ש הר"ז במשנה ו' פרק ו' דמאי . דוקא אביו עכו"ם אבל בא"י גר לא תקנו כדאיתא בפרק קמא דקדושין דף י"ז וטעמה נראה בעיני משום דכשאביו כמו כן גריבולין ישראל לזכות מן הדין בכנסו כשמת ולפיכך לא תקנו להפקיע זכות ישראל . ועי' דאם אביו גר לא יועיל לו חורקו לסורו דאנן לא פתן לו ירושתו מהגר ומיהו בכסופים תחת יד עכו"ם גריבים לקירון הראשון : ואם

אם שם א"י כה
כעוקצין
כ"כ ס"ג פ'
למ"י פלא מה
שבת טו"א פ"ט
ד שבת קמ"ג
כ"ט ו' חייב
פ"ט מה שפסק
ויב"ל ס"א פ"ט
פ"ט סע"ג לו
המכות כ"ג פ"י
פ"ט מה רוצח
והמ"ט פ"ט ה' ז'
דמ"ט פ"ט ה' ז'
דקדושין פ"ט ה' ז'
פ"ט קכו . ע"כ

ט לא

